

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

Града Крагујевца

КРАГУЈЕВАЦ
31. МАРТ 2025.

ГОДИНА XXXV
БРОЈ 8

**ПРОГРАМ
ПОДРШКЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ
ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОЛИТИКЕ И
ПОЛИТИКЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ЗА
ТЕРИТОРИЈУ ГРАДА КРАГУЈЕВЦА У
2025. ГОДИНИ**

**I. ОПШТЕ ИНФОРМАЦИЈЕ И
ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ ПЛАНИРАНИХ
МЕРА**

Анализа постојећег стања

Географске и административне карактеристике: Географске и административне карактеристике: Град Крагујевац заузима средишњи део Србије, смештен је у источном делу Шумадије и припада Шумадијском управном округу. Простире се у котлини између крајњих огранака планине Рудник, (највећи врх "Џвијићев вех", 1135 м.н.в.), Црног Врха и Гледићких планина (највећи врх "Самар", 922 м.н.в.), омеђен је општином Топола на северу, општинама Рача и Баточина на североистоку, Јагодином на истоку, општином Горњи Милановац на северозападу, Книћом на западу, градом Краљевом на југозападу и Рековцем на југоистоку. Крагујевац захвата углавном сливно подручје реке Лепенице и пружа се дужом осом у правцу север-југ дужином од 38 km, по линији Ресник-Дулене, краћом осом исток-запад, у дужини од 27km, линијом Доње Комарице-Доње Грбице. Налази се на 44 22 51 - степену географске ширине и 20 54 42 источне географске дужине, на надморској висини од 173-220 m. Градско подручје се простире на 835 km², на 62 катарстарске општине са 57 насељених места и 78 месних заједница. На територији града живи 178.415 становника, у самом граду 150.835 становника, а на сеоском подручју 28.580, што га чини четвртим градом по броју становника у Србији и надрегионалним центром над градовима и општинама: Чачак, Краљево, Јагодина, Параћин, Горњи Милановац, Аранђеловац, Трстеник и Крушевац. Већину становништва чине Срби, мада у граду живи преко 20 етничких структура (Муслимани, Власи, Бошњаци, Роми, Румуни итд). Говори се српским језиком екавског изговора, а у писању је изражена диграфија, односно, паралелно употребљавају ћирилица и латиница. Град Крагујевац постаје све привлачније место за живот са позитивном пословном климом и убрзаним економским развојем. Низом повластица за инвеститоре, великим инфраструктурним и пројектима локалног економског развоја, Крагујевац је

широм отворио своја врата свима, који препознају позитивне вибрације у пословном окружењу, имају визију и желе пословни успех, здраву конкуренцију и профит. Он је један од јачих административних, културних, финансијских, индустријских, политичких и спортских центара у Србији. По много чему Крагујевац можемо назвати „првим у Србији“ - био је прва престоница модерне српске државе (1818-1841), у њему су основане: 1833/1835.-Прва мушка гимназија у Србији као и Лицеј, 1838, претеча Универзитета у Београду, први суд (1820. године), прво позориште („Књажевско-српски театар“ 1835. године), прве новине („Новине Сербске“), музичка формација („Књажеско србска банда“), галерија слика, музеј, библиотека, 1853. године, изливањем првог топа у крагујевачкој Тополивници започиње индустријска производња у Србији. Од тада је Крагујевац познат као индустријски центар, пре свега значајан због производње оружја, а од средине 20. века и производње аутомобила у тадашњој фабрици „Црвена застава“. Данас је такође значајан по производњи аутомобила, јер је једна од највећих светских аутомобилских компанија - италијански Фијат потписао уговор о заједничком улагању са Републиком Србијом у крагујевачку фабрику „Застава аутомобили“, што значи ревитализацију српске ауто индустрије, нова радна места и стимулисање развоја низа других сектора у граду. Своје место у граду су нашле водеће мултинационалне компаније „Big Fashion центра, Лидл, Меркатор, Метро“ и други. Универзитетски град је постао 21.05.1976. године оснивањем универзитета „Светозар Марковић“ у коме знање стиче велики број студената из Србије и региона на преко 12 факултета, а на територији локалне самоуправе их послује шест. Знање се стиче у 22 основне школе са 39 издвојених одељења, 11 средњих школа. Град Крагујевац је друштвени, спортски и туристички центар који се развија из дана у дан. Он је један од четири највећих здравствених клиничких центара Србије, који се налазе у градском језгру и чине га 17 клиника, 11 центара и 10 медицинских и 4 ванмедицинских служби. На подручју града мрежа речних токова је разуђена, без великих река, али се Град поноси својом Лепеницом. Изграђене су вештачке акумулације: језеро „Бубањ“, Грошничко језеро, Гужанско језеро, Дуленско језеро и Шумаричко језеро. Лепоти града доприносе шуме које заузимају 23% укупне површине града. Градски паркови су: Велики парк (12 ha, а налази се у близини центра града), Мали парк, „Илина

Вода“, који је зонски парк. Рејонски паркови су: Пиварски парк и Метино брдо. Меморијални паркови су: спомен-парк у Шумарицама „Крагујевачки октобар“, Метино брдо, Петрова воденица у Грошници (2,2 ha), Маршић (1,5 ha) и Илићево. Захваљујући повољном географском положају територијом града простире се више путних траса тако да се у Крагујевац може стићи из виших праваца: од којих су најважније Београд-Баточина-Крагујевац, од Београда преко Младеновца и Тополе. Од Јагодине преко Горње Сабанте и од Горњег Милановца преко Бара. Од границе са Црном Гором, преко Новог Пазара и Краљева. У функцији је и железничка пруга Београд-Лапово-Скопље. Градска слава и слава цркве „Силазак светог духа“ обележава се на други дан празника Свете Тројице када градом пролази молитвена литија, у којој учествују верски достојанственици и грађани, а која започиње после литургије. Дан града се обележава 6. маја на Ђурђевдан када се уручују Градске награде и признања и када долазе Градови побратими (Сирен, Питешти, Бјалско-Бјала, Могилев, Инголштат...). Органи града су: Скупштина града, Градоначелник, Градско веће, Градске управе, а формиране су још и организационе јединице: Заштитника грађана, Јавног правобранилаштва, Интерне ревизије и буџетске инспекције.

Природни услови и животна средина:

Природни услови и животна средина: Релјеф: На територији Крагујевца разликујемо у погледу релјефа виши - планински, средњи - побрђе и ниски - равничарски део. Побрђе које обухвата највећи део, простире се од села Ђурисела до села Лужнице на западу и побрђе источног обода од села Трмбаса до села Ботуња, као и побрђе по дну крагујевачке котлине. Високо побрђе, јавља се по дну и ободу Горњолевачке котлине У Горњој и Доњој Сабанти, Великим Пчелицама и Великој Сугубини. У Крагујевачкој котлини јавља се углавном ниже побрђе и то на простору од Корићана до села Ресника, која се налазе са леве стране Лепенице и до села Ботуња са десне стране ове реке. Највеће и најпознатије побрђе на подручју града су: Жежељ (481 m) у Доњој Сабанти, Ливада (480 m) у Горњој Сабанти, Голија (450 m) у Букоровцу, Градина (416 m) у Доњим Грбицама, Главица (495 m) у Шљивовцу, Рујевица (472 m) у Драчи. На истоку територије Града пружају се обронци Црног врха, планине високе 707 m. Познатији врхови су: Селаково брдо (541m) у Великој Сугубини, Котрљане (570 m) у Букоровцу, Дренак (553 m) у Горњим Комарицама, Печене ливаде (500 m) у

Доњим Комарицама. Највиши врхови на Гледићким планинама које се пружају од Западне Мораве до Крагујевца су: Стражара (652 m) у Доњој Сабанти, Гувниште (657m) у Великим Пчелицама, Клик (517m) у Грошници, Вучја коса (587m) у Ациним ливадама, Црни врх (895 m) у Дуленима (665 m). Педолошке и морфолошке карактеристике земљишта: На подручју града су заступљени различити типови земљишта, који су формиран под утицајем специфичних педогенетских чинилаца (рељефа, климе, водотокова, састава земљишта, вегетације и ерозивних процеса). На територији града Крагујевца постоји седам основних типова земљишта: алувијум, смоница (33,5%), гајњача (26,6%), скелетоидна земљишта (24,5%), подзол, црвеница и смеђа земљишта. За највише планинске пределе карактеристична су скелетна земљишта која садрже велику количину ситнијег и крупнијег камена. Те области су прекривене шумом, пашњацима и омогућавају повољне услове за развој сточарства. За ниска побрђа карактеристична је гајњача, а за речне долине алувијално земљиште. Обе ове врсте земљишта погодне су за развој пољопривреде. Ерозивно подручје је у северозападном планинском делу, где се услед ерозије и неуређеног речног тока долази до изливања река и великих поплава. Флора и фауна: Богатство и разноврсност биљног и животињског света на територији Града, проистиче из посебних геоморфолошких, геолошких и климатских чинилаца. Оригиналност флоре се огледа у томе што има више ендемичних врста биљака које су заштићене као природна реткост и чије је станиште у околини града Крагујевца. Једна од њих је: *Adonis vernalis* - гороцвет, расте само на Драгушичкој чукари на левој обали Груже, што представља најзападнији локалитет ове степске врсте у флори Србије. То је еродирани степски фрагмент мале површине око 20 m² на којој расте свега двадесет јединки. *Ruta graveolens* - Рута, расте на југоисточним експозицијама „Солдића брда“, на десној обали реке Угљешнице у засеку Селиште у Доњим Грбицама. *Lilium martagon* - шумски љиљан, појављује се у шумама сладуна и цера у рубној зони према брдским пашњацима. Локалитети су Стублина и Чукар, оба локалита у селу Доње Грбице. *Spiranthes spiralis* - засучица, веома ретко се јавља, мали број јединки виђен је још само у локалитету у селу Мала Врбица и у степским рудинама села Доње Грбице. У ретке, угрожене и осетљиве биљке спада и Крагујевачки слез - врста која је ишчезла из светског геофонда, али која се може наћи на простору града Крагујевца. Дивизма - је

биљка за коју је утврђено да исцељује ране. На територији града Крагујевца налазе се и разне врсте дивљачи које нису са овог подручја (јелен лопатар, муфлон) као и дивљач специфична за ово подручје (вук, лисица, куна, дивља свиња). Одликује се и присуством посебно значајних врста птица и сисара. Генофонд и фенофонд - Иако је богат, местимично је и угрожен и осиромашен директним уништавањем појединих биљних и животињских врста, посебно у рубним подручјима, ближе насељеним местима. Опасности и проблеми земљишта, биљних и животињских врста, огледају се у деградацији или уништавању станишта на делу подручја близу насеља (каменолами, мрежа путева, разни објекти), лов, криволов, замке, примена пестицида, депоније и друго одлагање отпада, узнемиравање. Град Крагујевац се убраја у пределе са врло добром очуваном животном средином, којој се придаје велика важност. Рудна лежишта: У атару села Рамаћа је компактно лежиште гвожђа, које се на месту Стрњак протеже у дужини од 400 m и ширини од 120 m капацитета око 1,6 милиона тона гвоздене руде. У непосредној близини је и рудиште магнетита, као и чиста руда лимонита. Овај предео је богат и рудама хрома, магнезита, серпентина, кречњака и никла. У атарима села Рамаћа и Каменица налазе се велике количине кречних бреча. На теренима Страгара, Кутлова и Добраче налазе се велике количине азбестне руде. Она се простире на ширини од 200m, дужини око 900m и дубини око 60 m. Утврђена је резерва око 8,1 милиона тона. У близини Влакче, је више налазишта гвоздене руде. Утврђена је резерва од преко 2,5 милиона тона. У близини брда Столице је налазиште руде мангана, у Вињишту и Грошници је налазиште гипса, док је у Горњим Комарицама налазиште кварца. Површински токови - највећа река Крагујевачке котлине, која кроз њу протиче у дужини од 33 km је Лепеница, лева притока Велике Мораве. Лепеница извире у селу Голочелу на Гледићким планинама на 380 м.н.в. Лепеница има 28 притока, 17 левих од којих су најзанчајније Дреновачка река и Угљешница и 11 десних притока. Од свог извора Студенца тече у правцу југозапад - североисток кроз Крагујевачку котлину до брда Шупљаја, затим ка истоку кроз Бадњевачку клисуру. Речни ток износи 48 km. Река Угљешница извире у Рамаћи на 620 м.н.в. и њен речни ток има дужину 35 km улива се у Лепеницу код села Јовановац. Река Јасеница има дужину тока 79 km и њена површина слива је 1.339 km². Извире на планини Рудник на 880m из извора Теферич. Једна од њених важнијих

притока са њене леве стране је Сребрница, која тече са Рудника, од села Љубичевца до Страгара у дужини од 12 km. То је бујична река. Грошничка река је десна притока Лепенице, целим током дужине од 17 km, тече кроз Крагујевачку котлину. Од свог извора „Хајдучка вода“, на 800 м.н.в. испод дуленског Црног врха и Гледићких планина тече од југа ка северу, до ушћа у Лепеницу, која се налази на 187 м.н.в. У њу се улива двадесет притока. Флора и фауна: Подземне воде - на основу хидрогеолошке слике терена издвојена су подручја с подземном водом. Комплекси миоценских наслага и локална подручја са пукотинским типом издани у оквиру палеозојских шкриљаца, (издашност извора и водни капацитет ових стенских комплекса је мали). Клима: доминира умерено-континентална клима, са просечном годишњом температуром +11,5°C. Најхладнији месец је јануар са -5°C, а најтоплији месец је јул са +27°C. Највлажнији месец је децембар, у коме је просечна влажност 79%, а најсувљи месец је септембар у коме је влажност 39%. Просечна годишња количина падавина је 550 mm. Дани са температуром преко 25°C варирају, али у просеку је 92 таквих дана. Број ледених дана ($\leq 0^{\circ}\text{C}$) је 96. Број дана са снегом у просеку износи 34 (највише у јануару). Највише падавина падне у јуну, у просеку 83 mm, а најмање у фебруару, просечно 32 mm. Просечан број сунчаних сати је 5,5 h/дан, најмање сунчаних сати у просеку има децембар 2,1 h/дан ; а највише јун 8,8 h/дан. Шумски фонд - Према подацима Шумског газдинства Крагујевац, обрасла шумска површина на територији града Крагујевца у 2021. години износила је 25.228 ha. Шумски фонд у држаном власништву има тенденцију смањења површина, а тренутно обухвата површину од 28.543 ha (32%), у приватном власништву се налази у површини од 59.882 ha (68%). У структури шумског фонда, по површини, високе шуме учествују са 45,3%, изданацке 51,1%, и шибиљаци са 3,6%. Укупна запремина дрвне масе је 3,5 милиона кубика. Посматрано по основним квалитативним критеријумима, доминирају мање квалитетне лишћарске шуме, које су по запремини заступљене са 92,2%, док високо квалитетне четинарске шуме заузимају 7,8%. Што је сасвим разумљиво, имајући у виду, структуру рељефа града (доминирају равничарски и брежуљкасти предели). Заступљеност појединих шумских формација; буква 51,5%; цер 15,5%; китњак 10,3%; сладун 6,9%; црнибор 6,9%; граб 3%; лужњак 1,8% и багрем 1,1% што укупно чини 97,2% запремине, а на остало 2,8%. Заступљено је око 40 различитих врста дрвећа.

Стање и трендови у руралном подручју

Демографске карактеристике и трендови: Према попису становништва из 2011. године, на територији града Крагујевца укупно живи 179.417 становника, од тога у граду живи 150.835 становника, у 59.344 домаћинства која просечно имају 3,34 члана. Просечна густина насељености је 215 становника/km². На територији града Крагујевца живи преко 20 етничких структура (Муслимани, Бошњаци, Црногорци, Румуни, Роми, Власи...). У 56 насељених сеоских места живи 28.582 становника. У 9.555 домаћинства, од којих је 8.786 домаћинства регистровало пољопривредно газдинство, која у односу на домаћинства града заузимају 14,80%. Према упоредним подацима из шест последњих спроведених пописа (1948-2011. године) град Крагујевац бележи непрекидан пораст броја становника, при чему је од 1948. године становништво града веше него удвостручено (повећано за 2,11 пута). Најмањи пораст становника присутан је у периоду између два пописа (од 1991-2002 године) и износи 932 становника. када је у питању кретање броја становника у граду након претпоследњег пописа 2002. године евидентиран је константан благ пад. У 2009. години у граду Крагујевцу има укупно 1484 становника мање него 2002. године. У посматраном периоду од 2002-2011. године постоји тенденција опадања природног прираштаја становника, у сеоској средини и то због одласка младих у град, због чега је сеоско подручје захватила депопулација па је све више села са старачким домаћинствима и села која одумиру. Детерминанте старосне структуре становништва су висина и тенденција наталитета, морталитета, миграционих кретања, чиниоци проузроковани економским и политичким ситуацијама. Старосна структура: Према попису из 2011. године године, на територији града Крагујевца, има 148.773 пунолетних становника, учешће популације до 29 година је 37% од укупног становништва просечне старости 41,8 година. Просечна старост становништва у граду је 38,3 године, а на сеоском подручју 44,9 година. Старосна структура је неповољна на сеоском подручју, јер је наталитет у опадању, а морталитет у порасту. Полна структура: Већи део становништва је женског пола и то 92.083 лица, што у односу на укупан број становника града Крагујевца чини 51,89%, становништво мушког пола обухвата 48,11%, а то је 85.385 лица. Образовна структура: Према попису становништва из 2011. године, од укупног броја пописаних,

њих 154.290 је старије од 15 година. Без школске спреме је 2.870 становника што је 1,86%; основно образовање је стекло 27.162 становника што је 17,6%; средње школско образовање има њих 84.178 што је 54,56%; више образовање има 9.711 становника, што је 6,29%; високо образовање има 17.552 што је 11,37%, за остатак становништва нису познати подаци о образовању.

Диверзификација руралне економије: У циљу развоја пољопривреде, опстанка села и сеоских домаћинстава, неопходно је да се улаже у рурални развој и руралну инфраструктуру (обнова путева, школа, спортских терена, побољшање квалитета снабдевања струјом и водом, да се отворе продавнице, да се уведе већи број аутобуских линија). Потребно је да се побољшају основни услови живота и рада, да се у неким сегментима изједначи са положајем запослених жена у граду, потребно је повећати подстицај младима да остану и опстану на селу. Радно способно становништво чини 65.2% од укупног становништва Крагујевца, што је повољније од учешћа радно способног становништва у односу на просек у Републици Србији (60,6%). Чињеница да је трећина руралног становништва у најпродуктивнијем животном периоду је довољан предуслов за даљи развој и опстанак села. Томе доприноси и чињеница да је последњих десетак година кренуо процес радне дневне миграције градског становништва у село, пре свега мотивисане губитком посла, тешком економском ситуацијом, гашењем градских фирми, као и жељом да се на тај начин обезбеди егзистенција породице, а све то подстиче и да се оживе старачка домаћинства, повратком младих на село. Диверзификација активности на око 9.000 пољопривредних газдинстава у којима живи око 29.000 становника је неопходна за запошљавање и одрживи развој руралних подручја и њом се може придонети бољем уравнотежењу регионалног развоја у економском и социјалном смислу. За то је потребно урадити стратегију развоја, обезбедити подстицајне мере, повољне пољопривредне кредите, омогућити им да остваре помоћ државе, да покрену сопствени бизнис, да заокруже свој процес производње. У руралним подручјима, развој пољопривреде има ограничене могућности, па се због тога тражи могућност алтернативног начина зараде и запошљавања. Ту посебан значај може да има развој других економских (непољопривредних) активности на пољопривредним газдинствима, као и развој различитих

активности и сервиса који нису тесно везани за пољопривреду. Генерално гледано, постоји знатан потенцијал, који је само делимично искоришћен. подршком и додатним могућностима запошљавања, у неким срединама могу се зауставити негативни трендови депопулације и напуштање села. Већина руралног становништва, осим пољопривреде има и друге изворе дохотка који остварују - развојем сеоског - етно туризма, оснивањем породичних радионица за прераду воћа и поврћа и производњу зимнице (џемови, сокова, слатка, компота, ајвара, ситних колача, пецива, производња сира, кајмака, качкаваља), - развој породичне винарије или производња разних врста воћне ракије. Такође се може започети са сушењем воћа и поврћа, лековитог биља - покретање домаће радиности (ткање, вез, хеклање, израда слика, дубореза...), - производња шампињона, али за све ово је потребно да локална самоуправа и држава финансијски помогну, обезбеде маркетинг, или пласман готових производа на тржишту. Програмски их треба подстаћи да формирају удружења, групе или задруге, у којима ће доминирати заједнички интереси. Разноликост села у природним лепотама, дугој традицији, културолошким карактеристикама и изузетно богатом историјском наслеђу су квалитетан предуслов развоја руралног-етно туризма. У ГТО града Крагујевца има 18 регистрованих пољопривредних газдинстава, која се баве сеоским туризмом, али су тренутно 15 веома активна. На основу добијених података из е-Туриста у граду Крагујевцу постоји укупно 146 угоститељских објеката за смештај. Највише објеката има у домаћој радиности и сеоским туристичким домаћинствима 116 или 78%. До овог броја угоститељских објеката у домаћој радиности и сеоским туристичким домаћинствима дошло је због категоризације соба и апартмана јер у Закону о угоститељству дефинисано је да је свака соба и апартман засебан објекат па се тако и категоришу. Релевантни потенцијал за наша села је велики број манастира и цркава, које се налазе у предивном окружењу, језера и реке, ловни и риболовни туризам, изузетно уређене пешачке стазе, као и друге дестинације које се могу понудити туристима. Велики је број акција, програма и манифестација које се одвијају у селима на територији града Крагујевца, у којим учествују становници свих старосних категорија, који веома успешно презентују себе и своја села. Треба напоменути да је најпознатији међу њима манифестација "Сусрећу се села Шумадије", која је допринела да се села пробуде, да оживи традиција, да се формирају фолклори и

певачке групе, да се поново заигра и запева, а и да се много тога научи у квизу знања. Велики је број женских Удружења која под слоганом "златне руке" врше промоцију рукотворина израђују ношње, одевне предмете, накит, сувенире, суво цвеће и тиме свој потенцијал не само да унапређују већ себи остварују солидан доходак. Туристички потенцијали у граду Крагујевцу - У Граду постоји више значајних институција од регионалног и националног значаја у области културе и уметничке делатности. Главни носилац туристичке делатности у Крагујевцу је градска туристичка организација „Крагујевац“ и већи број туристичких и путничких агенција у приватном сектору. У области туризма и угоститељства последњих година се види напредак и помак, а приватни сектор је преузео значајну иницијативу. Град Крагујевац се може похвалити разноврсним туристичким потенцијалом: Комплекс "Милошев венац" и Стара дворска црква са скупштинском зградом из времена Кнеза Милоша Обреновића, у чијој порти су постављени темељи српске државности - донети први српски Устав и одржавана сва скупштинска заседања, чак и после премештања престонице за Београд; споменик палим Шумадинцима, Антуна Аугустинчића из 1932. године; зграда Градске тржнице из 1929. године. Амицин конак – једини остатак кнежевог двора из 1818. године (кућа управитеља двора Симе Милутиновића Паштрмца), Конак Кнеза Михаила из 1860. године - данас Народни музеј са музејском библиотеком и уметничком галеријом са сталним изложбама; зграда Прве крагујевачке Гимназије која је основана 1833. године са спомен- учионицом; зграда "Књажевско-српског Театра", основаног 1835. године; Музеј "Стара ливница" је смештен у аутентичној згради ливнице из осамдесетих година XIX века, једном од ретких сачуваних примера индустријске архитектуре тога времена. Поставка овог музеја приказује почетке и развој индустријске производње у Србији; Спомен парк „21. октобар“ - у спомен на жртве стрељања у Другом светском рату, читав простор Шумарица је претворен у спомен-парк. На улазу у спомен парк подигнута је импозантна зграда музеја "21 октобар". У Шумарицама се налази и вештачко језеро, омиљено излетиште Крагујевчана. Акваријум "Крагујевац" представља први јавни акваријум у Србији. Основан је 1999. године. У његовој колекцији се налази преко 600 биљних и животињских врста из водених екосистема слатких вода са свих простора Земље. Постојећи смештајни капацитети у Крагујевцу су: Хотели

Крагујевац, Женева, Шумарице, Стари град Гарни хотели President de luxe, Радовић, Три О и Лазаревић, преноћишта Дедиње, Меркур, Мир, Винд мил, Вила Лана, Андреја, Одмор, Галовић и Вила 118 и Ženeva lux, коначиште Royal. Град је трдиционално домаћин бројних културних, спортских и забавних манифестација, тако да сваки посетилац Града, може обићи биоскоп и позориште; велики број клубова и барова; шопинг центре, а може се бавити планинарењем; ловом и риболовом и многим спортским садржајима. Манифестације у Крагујевцу- Од сталних манифестација у области културе од значаја за град најпознатије су: Сталне манифестације у области културе од значаја за Град су: Дан Града Крагујевца, чији је организатор Град Крагујевац; Велики школски час, чији је организатор Спомен-парк „Крагујевачки октобар“; Бдење, чији је организатор Спомен-парк „Крагујевачки октобар“; Доста су свету једне Шумарице, чији је организатор Спомен-парк „Крагујевачки октобар“; Октох, чији је организатор Спомен-парк „Крагујевачки октобар“; Бијенале антиратне ликовне уметности Артија, чији је организатор Спомен-парк „Крагујевачки октобар“; Међународни салон антиратне карикатуре, чији је организатор Спомен-парк „Крагујевачки октобар“; Дани крагујевачке књиге, чији је организатор Народна библиотека „Крагујевачки октобар“; Шумадијски блуз и џез фестивал, чији је организатор Дом омладине „Крагујевац“; Баш театар, чији је организатор Дом омладине „Крагујевац“; Међународни луткарски фестивал Златна искра, чији је организатор „Позориште за децу“; Међународни позоришни фестивал Јоаким интер фест, чији је организатор Књажевско-српски театар; Јоакимови дани, чији је организатор Књажевско-српски Театар; Међународни фестивал камерних хорова Концепти, чији је организатор Музички центар; Фестивал аматерских позоришта Златна кулиса, чији је организатор Студентски културни центар Крагујевац; Фестивал камерне музике Convivium Musicum, чији је организатор Удружење грађана „Convivium Musicum“; Интернационални џез фестивал, чији је организатор Удружење Форма; Шумадијски интернационални филмски фестивал (ШИФФ), чији је организатор Удружење Рекреативно; Међународни фестивал уметничке фотографије Фоторама, чији је организатор Фото-клуб Аполо; Интернационални фестивал уметника хармонике, чији је организатор ДОО Ад либитум; Арсенал фест, чији је организатор Удружење грађана Арсенал фест; Фестивал

народне музике "Драгиша Недовић", чији је организатор Удружење Крагујевац концерт; Госпојинске свечаности, чији је организатор Епархија шумадијска и братство Саборног храма Успења Пресвете Богородице, у сарадњи са ГТО Крагујевац; Позоришни сусрети ученика гимназија Србије, чији је организатор Прва крагујевачка гимназија; Крагујевачки фестивал антиратног, ангажованог и академског филма (КРАФ), чији је организатор НВО Millenium. Најзначајније манифестације забавног и такмичарског карактера су: Дечији карневал, "Бајк шоу" - Сусрети моториста Србије, "Фића фест", Међународна изложба паса САСИВ и многе друге.

Рурална инфраструктура: Доминантна карактеристика саобраћајно-географског положаја Крагујевца, у односу на централни део Србије, одражава се кроз положај града у саобраћајно повољном коридору којим се повезују јужни, југозападни и западни са североисточним и северним деловима Србије. Стога се може сматрати да је саобраћајно-географски положај Крагујевца повољан како на нивоу ширих простора централне Србије тако и на регионалном и општинском нивоу. У зони Крагујевца, Кнића и Груже налази се природни наставак два, посебно за саобраћај, природно погодна магистрална коридора и то Ибарског са југа и Западноморавског са југозапада и запада. На овом простору два описана правца се директно настављају на Великоморавски правац ка северу и на Тимочки правац према истоку. Захваљујући железничком и друмском саобраћају, Крагујевац је повезан са Београдом, Нишом, Јагодином, Краљевом, Чачком, Горњим Милановцем, Нивом Пазаром, Младеновцем и другим градовима. Крагујевац се налази 130 km јужно од Београда и око 150 km северно од Ниша. Захваљујући добром положају до Крагујевца се може стићи из неколико правца: Од Београда и Ниша ауто-путем Е-75, преко Баточине, где се прикључује правац из Јагодине; од Београда ауто-путем до Малог Пожаревца преко Младеновца и Тополе; од Краљева преко Груже, Равног Гаја, где се прикључује пут иде од Чачка и Мрчајеваца; од Јагодине преко Горње Сабанте где се прикључује пут из Крушевца, Трстеника и Рековца; од Горњег Милановца преко Враћевшнице. Друмске везе са окружењем, Крагујевац данас остварује магистралним путевима м 1.11. Крагујевац-Баточина и м 23 Београд-Топола-Крагујевац-Равни Гај и даље према Краљеву и Чачку, као и регионалним путевима Р 102 Крагујевац-Крушевац Р212 Крагујевац-Горњи Милановац, тако да

Крагујевац остварује добру саобраћајну повезаност са групом градова Средишње Србије (Чачак, Краљево, Крушевац, Параћин, Ћуприја, Јагодина, Аранђеловац, Горњи Милановац, као и општинама Кнић, Рача, Баточина Топола, Рековац, Свилајнац, Смедеревска Паланка и Велика Плана), а који се налазе на удаљености највише 70 km. Магистралним путем М 1.11. Крагујевац-Баточина остварује се значајна веза са најважнијим аутопутским коридором у нашој земљи М1. Београд-Ниш. Поред значајних друмских веза, кроз Крагујевац пролази и магистрална пруга Лапово-Крагујевац-Краљево која повезује Шумадију и Косово и Метохију са Београдом и осталим деловима Србије. Узимајући у обзир саобраћајно-географски положај Крагујевца у ширем простору - Балкану и Европи, може се константовати да су положај града и саобраћајна приступачност повољни. На територији града укупна дужина путева износи 440 km, од чега је укупна дужина државних путева I и II реда је око 126 km, а од укупне дужине путне мреже на територији града дужина државног пута I реда је 74 km, а дужина државног пута II реда је 52km. Укупна дужина локалних путева је 304,5 m, од чега 82% укупне дужине тј. 251,65 km су савремени путеви. Густина државних путева првог реда исказана у km/100km² је изнад просека Републике (6,25 у односу на 5,78), а густина путева другог реда је испод просека Републике. Поред постојеће путне мреже којом су сва сеоска насеља повезана с градом, постоји и добро организовани јавни приградски аутобуски превоз (око 21 линије јавног градског превоза и 16 приградских линија). Просечна дужина линија је 12,2 km. ЈКП Шумадији Крагујевац поверени су послови организовања јавног превоза и велики број такси превоза, Железничка пруга Лапово-Крагујевац-Краљево, је неелектрификована једноколосечна пруга класификована као магистрални правац, са највећом брзином возова до 60 km/h. Железнички саобраћај одвија се као путнички и теретни пругом Лапово-Крагујевац-Краљево (дужина пруге 27,4km на подручју Крагујевца). Водоводним системом града Крагујевца је обухваћено 93% укупне територије и има 55.475 домаћинстава која га користе. ЈКП Водовод и канализација, снабдева водом, град из три система - изворишта: акумулација "Грошница" која је изграђена 1938. године са 326 l/s на Грошничком језеру, које је дуго 2 km и једно од већих у Шумадији. Лучно гравитациона брана је висока 50 m а дуга 138 m. Постројење "Морава" изграђено је 1965. године са 480 l/s. Изворишта су бунари у приобаљу Велике

Мораве, у селу Брзан. Сирова вода се пумпа кроз цевовод на удаљеност од 30 km до филтер-постројења у Кошутњаку крај Крагујевца. Резервоари су на Метином брду. Акумулација "Гружа" изграђена је 1983. године са 1.200 l/s. на Гружанском језеру, преграђивањем средњег тока реке Груже, а налази се на 20 km југоисточно од Града. Брана је висока 51,5 m дуга 288,05m. У њиховом организационом саставу је и Централно посторојење за пречишћавање отпадних вода, које је изграђено у Цветојевцу и једино је такве врсте на Балкану. Прерађује 1.520 l/s отпадних вода уз помоћ бактерија и активног угља, тако да се у реку испушта чиста вода. Гас који се том приликом добија користи се за производњу струје уз помоћ гасног генератора. Воду из градских водовода могу да користе и становници из приградских насеља, па се изворишта и акумулације подземних вода користе за водоснабдевање осталог сеоског становништва. Да би решио проблем водоснабдевања на сеоском подручју, град Крагујевац је од 2008. године покренуо програм "Решавање водоснабдевања на сеоском подручју" копањем артешких бунара у заједничкој инвестицији града и водних удружења. До сада је изграђено око 100 артешких бунара у 26 села у којима је воду добило око 4.000 домаћинстава. Канализационим системом је покривено 78% градског подручја што покрива 46.471 домаћинстава. Гасоводна мрежа, покрива градско подручје са 72% од укупне површине са 9.000 прикључака, а даљинско грејање обухвата 28% од укупне површине, са 20.219 прикључака. Три потврђена изворишта термалних вода смештена су у селима Страгари, Љубичевац, Корман. Снага електричне енергије у граду је око 350 MW. Укупно има 103.116 поторшача у седам категорија потрошње. У граду има 32 поштанске јединице и 67.805 прикључака за фиксне телефоне (61.305 прикључака за физичка лица, 6.500 за правна лица), за 67.719 претплатника. Око 92 % територије је покривено мрежом мобилне телефоније (три мобилна оператера "Yettel" Србија, "МТС" и "А1 Србија"). Што се тиче информатичко-комуникационе инфраструктуре, рурално подручје града Крагујевца, се одликује, добром покривеношћу фиксном и мобилном телефонијом, тако да је приступ интернету и другим видовима информисања доступан већем броју сеоских домаћинстава. Град Крагујевац поседује локалну депонију на коју се дневно одлаже око 300 t чврстог отпада (потиче из домаћинстава, установа и предузећа комерцијалног и некомерцијалног карактера). Организован је одвоз смећа са

Градског подручја и из сеоских насеља, које врши ЈКП "Шумадија", а плански је уређен систем сакупљања и кабастог отпада у руралним срединама, али су и поред тога у највећем броју села присутне дивље депоније, које негативно утичу на изглед и екологију села. Крагујевац је значајан центар здравства. У граду функционише више здравствених установа које по свом значају и функцији представљају стуб организовања здравствене заштите у Србији. Здравствена заштита становништва се пружа у следећим установама: Дом здравља, Завод за стоматологију, Апотекарска установа Крагујевац (и за општине Баточина, Лапово, Рача, Топола и Кнић), Завод за ургентну медицину Крагујевац, Застава Завод за здравствену заштиту радника Крагујевац, Институт за јавно здравље Крагујевац, Универзитетски клинички центар Крагујевац (17 клиника, 12 центара и 14 стручних медицинских и немедицинских служби) и велики број приватних здравствених организација и апотека. У здравственим установама Крагујевца и универзитетском клиничком центру запослено је преко 3.000 људи, од чега је преко 70% квалификованих здравствених радника.

Показатељи развоја пољопривреде

Пољопривредно земљиште: У структури пољопривредног земљишта на територији града Крагујевца, издвајају се следеће групе: земљиште изразито ратарског типа, коју чине хидрогене црнице и њима сродна земљишта; група добрих пољопривредних земљишта, коју чине смонице, гајњаче и црвенице на једрим кречњацима и неогеним седиментима; и делимично пољопривредна земљишта, где преовлађују алувијална, подзоласта, ливадска и мочварна земљишта, као и делувијум. Укупна површина пољопривредног земљишта у граду Крагујевцу износи око 59.000 ha, за 9.000 пољопривредних газдинстава, али се у евиденцији РПГ води земљишни фонд 8.786 регистрованих ПГ. Укупно расположиво земљиште, 30 8.791 ПГ је на површини од 47.250 ha, од којег је пољопривредно земљиште на површини од 33.786 ha (71,5%), Удео коришћеног пољопривредног земљишта је мањи је у односу на просек Централне Србије. Некоришћено пољопривредно земљиште 1.713 ha (0,5%). Друго земљиште заузима површину од 11.762 ha, што је 24,87% и ту спадају: шуме на површини од 9.919 ha, рибњаци на 11,9 ha. Остало земљиште је на површини од 1.832 ha, (4,00%). Просечни земљишни посед се креће око 1,86 ha, а величина просечног коришћеног пољопривредног

земљишта је 2,60 ха по газдинству. Површине су испод просека за Србију (5,44 ха). Проблем представља постојње великог броја малих и уситњених парцела и немогућност - одбијање пољопривредника да се спроведе поступак комасације, а проблем је и мешовита пољопривредна производња у домаћинствима која се баве сваштарењем. Структура пољопривредног земљишта у (ха): оранице и баште 21.914 ха, ливаде и пашњаци 8.019 ха; воћњаци 3.264 ха; окућнице и остало 496 ха; виногради 96 ха. Већи део државног пољопривредног земљишта припада категорији ливада, пашњака и категорији обрадивог земљишта, па као такво, када се да у закуп обично се користи за производњу ратарског и крмног биља, а веома ретко за воћарску и повртарску производњу. Давање у закуп пољопривредног земљишта у државној својини, представља потенцијални извор прихода за локалну самоуправу, али и важан инструмент за подршку локалним пољопривредницима у повећању производње. Укупна површина пољопривредног земљишта у државној својини на територији града Крагујевца је 2.611 ха, а од ове површине тренутно се издаје у закуп 916 ха. Заштита од штетног дејства спољних вода заснива се на редовном спровођењу оперативног плана одбране од поплава на водотоковима другог реда на територији града, у складу са законском регулативом, а по утврђеном плану и програму службе за Елементарне непогоде. Пољопривредна инфраструктура је врло неуједначена и зависи од економске ситуације газдинства, степена специјализације и величине стада. Већи број ПГ је током последње деценије имао значајне инвестиције у адаптацију и проширење постојећих капацитета, у изградњу објеката и у унапређење стандарда куповином неопходне опреме. Ови објекти су технички добро опремљени и испуњавају захтеве предвиђење стандардима о добробити животиња. И поред тога, управљање стајњаком и његово складиштење остаје један од кључних проблема са којим се суочава већина великих, али и део малих произвођача. Опремљеност пољопривредних газдинстава објектима за складиштење репроматеријала и финализацију пољопривредних производа је у периоду од 10 претходних година почела знатно да се поправља и уређује, мада се још увек користе и постојеће "економске зграде" и помоћни објекти на газдинству.

Вишегодишњи засади: Град Крагујевац својим географским положајем, климатским и земљишним карактеристикама, традицијом, незагађеном природом и тржиштем пружа одличне услове за развој прерађивачких

капацитета, што доводи до заокруживања у процесу производње. Према Попису пољопривреде из 2012. године, 5.551 газдинство има 3.264 ха под воћем, што указује да је просечна површина под воћем по газдинству око 1.70 ха Од тога 49 % су плантажни засади, који заузимају површину од 1.585 ха и у њима се примењују све агротехничке мере, док је 1680 ха екстензивно. Преовлађује производња коштичавог воћа пре свега шљиве и вишње, затим брескве, кајсије и трешње, а од јабучастог воћа преовлађује јабука и крушка, док је производња осталих воћних култура знатно мања. Воћарство је једна од најпродуктивнијих пољопривредних грана. Захваљујући великом броју воћних врста омогућено је коришћење подручја са веома различитим земљишним и климатским условима, па самим тим и земљишта слабијих физичких, хемијских и других особина. Иако је производња воћа значајно интензивирана још увек постоје многи проблеми који прате ову област, а то су: уситњеност парцела, екстензивни узгој на већини површина и интензивни узгој у појединим деловима где је традиција прерасла у посао, затим изражена неорганизованост и низак ниво стручности произвођача, технике и технологије производње, недостатак квалитетних производа на тржишту, неизвестан пласман, неадекватан сортимент и стари засади, споро увођење стандарда. Производња коштичавог воћа - најзаступљеније врсте воћа су шљива, вишња и трешња. Углавном се гаје у подручјима у којима многе друге културе не дају велике приносе, а то су обично сиромашнија земљишта. Те културе заузимају око 78% површина воћњака у Крагујевцу. Укупна површина под воћњацима је 3.264 ха од чега је: - јабучасто воће засађено на 440 ха, (јабука на 316 ха; крушка на 124 ха); - коштичаво на 2.571 ха, (шљива на 2.330 ха, вишња на 114 ха, бресква 58 ха, кајсија 69 ха); -језграсто на 151 ха, (ораси 124 ха, лешници 27 ха); - јагодасто на 24 ха (јагода 11ха, купина 7ха и малина 6 ха) и остало на 78 ха. Претежна сорта је Облачинска вишња, која је изузетно погодна за индустријску прераду. Сортимент шљиве је разноврстан а најзаступљеније сорте су: Стенлеј, Чачанска најбоља, Чачанска родна, Викторија, Милдора, Пожегача... Шљива се углавном извози на тржиште Русије, мање количине у Италију и Немачку. У свежем стању се извози око 74%, као сушена око 11% и као прерађена око 5% (ракија, џем, слатко) и замрзнута око 10% од укупне количине шљиве. Центри гајења су села: Маслошево, Чумић, Влакча, Страгари,

Котража, Горње Јарушице. - производња јабучастог воћа- Некада водећа сорта Ајдаред у последње време се замењује са новим сортиментом јабука, које су тражене на европском тржишту. Око 40% засада се узгаја у ређем склопу са око 1.500 стабала/ha, а 50% засада се гаје у густом склопу од око 2800 стабала по хектару. У питању су савремени засади са наслонима и жицом, наводњавањем и применом комплетне агротехнике. 10% су стари засади које би требало у скорије време заменити. Од новијих сорти јабука заступљене су: Фуџи, Ред чиф, Грени Смит, Гала, Муцу, Јонаголд, Галакси и Топаз. Крушка се гаји местимично и то углавном као пратећа култура. У последње време интензивира се садња крушке Виљамовке плантажно, а заступљене су и сорте Кармен, Турандо, има и старих сорти које се још увек гаје: Шећерлија, Караманка. Крушка се осим гајења за потрошњу у свежем стању, гаји за прављење квалитетне ракије. Центри гајења су села: Маслошево, Чумић, Страгари, Влачка, Котража. - Јагодасто воће се производи на малим површинама. Углавном највеће тржиште за пласман јагода, малина и купина су зелене пијаце, трговинске радње и самоуслуге. Орах заузима површину од 124ha, а лешник 27ha. Од сорти ораха заступљене су: Расна и Шеиново, а од лешника: Халски цин и Косфорд. - Виноградарством се бави 762 ПГ, на 93 ha. Од овог броја, мање је виноградар који се баве интензивном производњом на већим површинама. Последњих неколико година бављење виноградарством је у порасту, подижу се искључиво сертифицираним, здравим и квалитетним садним материјалом са сортиментом за производњу врхунских црних и белих вина- Каберне совинјон; Мерло, Гаме; Франковка, Шардоне и Италијански ризлинг. Поред остале пољопривредне производње, углавном на мањим парцелама, већи број газдинстава поседује винограде. Просечна старост оваквих винограда је преко 20 и више година што указује да је већина винограда у средњој доби плодоношења. Заступљене су Пловдина, Прокупац, Смедеревка, Жупљанка и углавном је то за личне потребе.

Сточни фонд: Сточарство - грана пољопривреде друга је по важности на територији града Крагујевца, после воћарства. Најзаступљенији су говедарство и овчарство, али важно место заузимају свињарство и живинарство, иако су они заступљени у мањем обиму. Пчеларство, као грана сточарства такође је значајна и заузима важно место. Нереално тржиште, мала куповна моћ, смањење домаћег

тржишта, слободан увоз меса, млека и млечних производа, стални скокови и разлике у уложеном и оствареном, доприносе да због негативних промена у пољопривреди и сточарству, многа породична газдинства смањују број грла и своју производњу или је напосто гасе. Пољопривредна газдинства која се баве сваштарањем, задржала су традиционалну технологију гајења стоке, неразвијена су, са малим улагањима, и још мањом оствареном добити, немају пласман па њихово бављење сточарством нема већи економски значај. На територији града Крагујевца има сточарских фарми које су савремене са већим бројем грла и интензивном производњом, које одолевају свим тржишним колебањима. Сточарска производња се наслања на ратарску (пшеница, кукуруз, луцерка, детелине) и испаша на ливадама и пашњацима. Сточарска производња у односу на пратећу производњу сточне хране је довољна само у погледу кабасте хране (луцерка, детелина), док је у погледу потрошње житарица у добром делу зависна од производње у другим крајевима земље. Неискоришћени потенцијал за развој сточарства лежи у великом делу због некоришћења пашњачких површина у вишим пределима. Сточарство се последњих година постепено опоравља, модернизује и подиже се квалитет сточарских производа, а у неким гранама сточарства се повећава број грла. Мало мањи степен раста присутан је у производњи млека, у односу на друге видове производње. На подручју града Крагујевца преовлађује гајење Сименталске расе говеда са преко 65%, следи холштајн са 25% и домаће шарено са 10% заступљености. Говедарством се бави 2.902 ПГ у којима се гаје 14,104 грла (по попису из 2012. године) од тога је око 10.000 крава. Од укупног броја газдинстава, 1.252 има 1-2 грла, 1330 3-9 грла, 226 10-19 грла, 55 20-29 грла, 30 газдинстава има 30-40 грла и 9 газдинстава има преко 50 грла. Производне способности грла су различите, што у многоме зависи од расе, начина исхране и начина држања грла. Просечна количина млека у лактацији по крави је код сименталске расе 5.353 л. У производњи млека, већи број фармера остварује високу производњу по грлу и то је породични бизнис, а док већина газдинстава задовољава егзистенцијалне потребе породице овом производњом. На територији града су престале да постоје две водеће и познате фарме оваца у Србији („Прогрес“ и „Компас“), које су биле колевке овчарства у Крагујевцу и шире. Овчарство је сада засновано на мањим фармама и у оквиру домаћинства. Мањи је број газдинстава специјализованих за овчарство и козарство

чија стада имају око и преко 100 оваца, тачније има их свега 7. Највећи је број газдинстава(2.686) која имају од 5-20 грла, а од 20-100 грла гаји 320 газдинстава. Целокупни систем производње заснива се на традиционалном узгоју. У овчарству преовлађује праменка, која је заступљена са преко 50%, виртемберг 40%, а остало су нове расе. На територији града Крагујевца 4,075 ПГ поседује икупно 38.765 оваца. (по попису из 2012. године). Свињарством се бави 4.766 газдинстава, од којих фарме са преко 50 грла има 30 ПГ, с обзиром да је број јако променљив на попису 2012. године било је 35.260 свиња. Најзаступљеније расе свиња су Шведски ландрас и Велики Јоркшир. У мањем броју присутни су Холандски, Немачки и Белгијски ландрас, Дурок, Пиетрен и Мангулица. Продају се на локалним пијацама, кланицама и месарама. Живинарством се бави мањи број пољопривредника, јер треба занемарити оне који имају до 50 кока носила. Највећа живинарска газдинства (9) имају по 5.000, док остала варирају и броје од 500-4500 кокица, по производном циклусу. Производи се углавном пласирају на локалним пијацама, кланицама и месарама. Број фарми кока носила и узгој кока за производњу јаја и бројлера су на територији града у сталном порасту и њихова производња се заснива на хибридикама лаког и тешког типа. Производња живинског меса високо је зависна од увоза, протеинске хране, адитива и лекова, а у многоме зависи и од начина држања. - Тов Говеда - Тренутно се товом говеда бави мањи број газдинстава него претходних година, а разлог томе је нестабилност на тржишту, неорганизовани откуп и несигурна наплата потраживања. Фарме најчешће броје од 10-50 грла у тову и у већини случајева, ПГ продају телад са 150-200 kg тежине.

- Пчеларство - је јако развијено на територији града Крагујевца, па Град спада у веће произвођаче меда у Србији, и заузима значајно место у региону. У Крагујевцу се 850 људи бави овим уносним послом и поседује око 25.000 кошница. Томе доприноси добро организовано „Друштво пчелара“, основано давне 1897. године и једно је од најстаријих друштава у Србији. Има 264 регистрована члана, који располажу са преко 13.000 кошница пчела, а пчеларе на територији града и у суседним општинама, тј. селе кошнице тамо где је пчелиња паша доступнија и квалитетнија, тако да су заступљена оба система пчеларења и стационарни и селидбени. Од укупног броја пчелара, већина има 50-100 кошница, а има и оних који су премашили број од 500 кошница. Поједини пчелари осим продаје меда, износе

на тржиште пчеларске производе (медовача, прополис капи, кандирано воће у меду...). Просечан принос меда по кошници креће се око 15 kg, што у многоме зависи од године. Годишње се производи око 320 тона меда, што представља око 10% од укупне произведене количине меда у Србији. Ако се томе дода да се у Крагујевцу производе велике количине воска, прополиса, производа на бази меда, произилази да је пчеларство веома значајна грана пољопривреде на територији града Крагујевца како по свом физичком обиму, тако и по оствареној добити. На територији града се производи више врста меда, од којих је свакако најзначајнији багремов, па ливадски и сунцокретов. Такође, на територији Града постоји велики број произвођача кошница и пчеларског прибора, селекционисаних ројева и матица, што све скупа увећава приход у овој грани производње.

Сточни фонд града Крагујевца (попис 2012. године)

Врста	Број грла	Број газдинства
Говеда	14104	2902
Овце	38765	4075
Живина	277450	100
Свиње	35260	4766
Пчеле	25000	850

Механизација, опрема и објекти: Пољопривредна механизација на територији града Крагујевца је изнад регионалног просека. Према резултатима пописа пољопривреде из 2012. године на територији града Крагујевца има: 8.472 трактора; 611 комбајна и 23.966 прикључних машина (3.878 приколица; 2.819 косачица; 1.584 прскалице; 1.342 сејалице, 170 растурача стајњака; 1.501 расипача; 3.852 дрљаче; 2.389 тањираче; 270 берача кукуруза; 5.100 плугова; 201 сетвоспремач и 860 ротационих ситница), што је приближно три прикључка по трактору. Од укупног броја ПГ, 2718 ПГ има 2.774 једноосовинских трактора, а 4.818 ПГ располажу са 5.698 двоосовинских трактора, поједина домаћинства имају по више трактора. Просечна површина коришћеног пољопривредног земљишта обрађена сопственим трактором у просеку износи 3,99 ha, пољопривредна механизација на газдинствима је старија од 22 године, односно преко 85% је застарела механизација, која је технички мање

захватна машина, са релативно већом потрошњом горива и губицима при руковању, што додатно утиче на раст производних трошкова. Може се рећи да је у периоду од 2012. године тј. од пописа, па до 2022. године број тракторске прикључне механизације по газдинствима знатно увећан захваљујући програмима МПШВ, као и програму који реализује град Крагујевац. Број прерађивачких капацитета је скроман, налазе се у оквиру газдинства и пољопривредних удружења, а од укупно 8.786 ПГ само 316 домаћинстава врши прераду воћа и поврћа која се заснива на производњи зимнице (цемови, слатка, сокови, ајвар). На територији града има: 33 хладњаче; 33 сушаре и та се домаћинства баве сушењем воћа (чипс од јабука; сува шљива, кајсија) и поврћа од којег у највећој мери суше црни и бели лук. 1.235 пластеника, 21 стакленик; 3019 објеката за смештај опреме; 424 објеката за силажу; 5.021 кошева за кукуруз; 3580 амбара; 35 силоса; 4.952 објеката за говедарство; 5.348 за свињарство; 5.375 за живинарство и 3.640 за осталу стоку. Капацитети прерађивачке индустрије на територији града готово да и не постоје.

Радна снага: Број пољопривредних газдинстава на територији града Крагујевца, према резултатима Пописа пољопривреде из 2012. године, је 8.786 газдинстава које обухватају око 30.000 људи. Највећи број ПГ, има једно до два члана газдинства који обављају пољопривредну делатност. Газдинства са три до четири члана који обављају пољопривредну делатност у укупном броју учествују са 36%, а старосна структура пољопривредника у тим газдинствима је преко 44 године. У многим ПГ готово да и нема радне снаге, па су она принуђена да узимају раднике у надницу или да зову рођаке, пријатеље и комшије, на испомоћ (моба). Пољопривредне активности на породичном газдинству обављају искључиво чланови породице и рођаци док стално запослених у оквиру ове категорије газдинстава готово да и нема. У структури чланова газдинства који су ангажовани у сектору пољопривреде преовлађују жене са 43% односно 9.109 жена ради у пољопривреди. Удео појединих категорија ангажоване радне снаге на газдинствима са територије Града у укупном броју годишњих радних јединица у пољопривреди износи: 44% од стране носилаца газдинстава, 50% од стране чланова породице и рођака носиоца и 6% сезонске радне снаге. Учешће и ангажовање сезонских радника је знатно испод просека Републике. Највећи број носилаца породичних газдинстава су власници имања и ниво њихове стручности и обучености из области пољопривредне

производње показује да њих око 53% имају само пољопривредно искуство стечено праксом, док само 3% има стечено средње и високо стручно образовање из области пољопривреде. Проблем будућег развоја пољопривреде је изразито неповољна старосна и образовна структура пољопривредне радне снаге. Овај проблем значајан је како са аспекта социјалне структуре руралних средина, тако и у погледу капацитета људских потенцијала за усвајање нових технологија, промену производне структуре и многе друге.

Број газдинстава према броју чланова (2012.)

БПГ	Број грла
8786	1-2
5677	3-4
2621	5-6
449	7
39	и више

Структура пољопривредних газдинстава:

На територији града Крагујевца, на сеоском подручју живи око 30.000 становника, што у односу на укупан број житеља града износи 16,9%. Од укупно евидентираних 9.000 сеоских домаћинстава, пољопривредно газдинство има 8.786 од чега 44 газдинства немају земљу. Евидентираних 8.786 ПГ, у односу на укупан број домаћинстава Града износи 14,77%. Просечно коришћено пољопривредно земљиште на територији града је 3,86 ха.

Структура ПГ према величини коришћеног пољопривредног земљишта

ПГ	Површина (ха)
2208	1
1698	1-2
2718	2-5
1529	5-10
287	више од 10

**Структура ПГ према броју условних грла
(2012. година)**

Број грла	ПГ	Укупно грла
1-2	1252	1911
3-9	1330	6246
10-19	226	2968
20-29	55	1337
30-49	30	2968
преко	9	551

Производња пољопривредних

производа: Производња у воћарству има интензиван пораст, а разлог томе је тренутно повећано тржиште, добра цена на откупним местима, као и праћење европских трендова у сортименту и траженом квалитету на Европском тржишту као и тржишту Русије. Бављење повртарством је у благом порасту да би се обезбедила егзистенција у домаћинству, а интензивни повртари су у стагнацији. - Ратарство је отежано факторима попут малог и уситњеног поседа, ниског степена коришћења механизације која је застарела, мале употребе ђубрива и средстава за заштиту биља. Али на газдинствима која се интензивно баве ратарством показује се позитиван тренд раста производње, односно повећања производних парцела, узимањем земљишта у закуп, повећање приноса и побољшање квалитете за све ратарске културе. Велики проблем представља варирање откупних цена и несигурност тржишта. На територији Града, издваја се производња воћа: шљива, јабука, вишања, крушака и кајсија. Ове врсте производње су конкурентне и на главним извозним тржиштима у Европи, где се Србија издваја са изразито позитивним трендом повећања производње. Према подацима, просечан принос биљних култура је следећи: кукуруз 3.478 kg/ha; пшеница 3.525 kg/ha; кромпир 331 kg/ha; јабука 50 kg/стабло; Крушка 35 kg/стабло; шљива 50 kg/стабло и винова лоза 0.5 kg/чокот. По нашим подацима, у претходном периоду се просечно производило годишње око 60.000 t житарица, 18.000 t поврћа, 44.973 t разног воћа, 32.888 t крмног биља, 3.300 t индустријског биља. Годишње се произведе укупно 7.562 t меса, од чега 2.837 t свињског; 2.145 t говеђег; 1.854 t овчијег и 646 t живинског меса. Заступљено је и козје месо са 81 t. Сточарска производња, има стагнацију раста, због колебања цена на тржишту при откупу, честим променама цена

концентроване хране, диспаритетом цена, проблемима са млеком и увозом стоке. Наглашен је неприметан раст када је у питању овчарство, а говедарство има стагнацију раста. У пчеларству се повећава број активних пчелара и кошница. Просечан принос меда по кошници је од 15-18kg меда, а код интензивних пчелара који селе пчеле на друге испаше је далеко већи и креће се од 30-40 kg по кошници, што све зависи од године, тј, од временских услова. Органска производња је неразвијена на територији Града и заступљена је на занемарљивим површинама.

Земљорадничке задруге и удружења пољопривредника:

У Крагујевцу је замро и није довољно развијен задружни сектор, иако би требало да буде најдоминантнији облик предузетништва и да као такав представља значајну компоненту руралног развоја и социјалне економије на сеоском подручју. Развијен и организован задружан сектор би допринео уравнотеженом регионалном развоју и одрживом развоју. Заједнички наступ при уговарању производње и продаје, набавка репроматеријала или преговори са државним институцијама ради регулисања својих права или заједничких интереса изискује већу промоцију вредности удруживања и формирања земљорадничких задруга. У складу са постојећим производним ресурсима у пољопривредној производњи, град је у претходном периоду, подстицао удруживање пољопривредника и формирање специјализованих пољопривредних удружења, кроз Програм "Подстицај удруживању пољопривредника". У функцији су седам пољопривредних удружења и земљорадничка задруга у Церовцу. Пољопривредна удружења која активно учествују у креирању и реализацији сопствених улагања, су удружења која се баве воћарском и виноградарском производњом, сточарством, повртарством, производњом млека и млечних производа, производњом меда и пчелињих производа, прерадом воћа и поврћа. Већина удружења имају своје стратешке и акционе планове, израђене у сарадњи са локалном самоуправом и у складу са наведеним плановима реализују активности и инвестиције на пољопривредним газдинствима и у оквиру удружења. Активности удружења пољопривредника која су подржана од стране локалне самоуправе су: учешће на манифестацијама ради промоције производа, апликација пројеката ради

унапређења примарне и прерађивачке производње према локалним, републичким и страним донаторима и партнерство у реализацији пројеката из области пољопривреде и руралног развоја.

Трансфер знања и информација: Опште је познато да без примене нових сазнања и достигнућа, већих и правовремених улагања у области пољопривреде, нема постизања квалитетнијих производа и већих приноса, као и остваривање већег дохотка. С обзиром да је на територији Града пољопривредна производња уситњена и мешовита, самим тим је интересовање и занимање пољопривредника за тематске садржаје веома различито. Стога у стицању нових знања стручног усавршавања пољопривредних произвођача учествују и помажу у реализацији мера Локална самоуправа, Одељење за пољопривреду, привредно друштво „Центар за стрна жита и развој села“ д.о.о. Крагујевац у сарадњи са другим институцијама из области пољопривреде, научним институцијама (институти и факултети) и другим релевантним чиниоцима руралног развоја и пољопривреде. Информације и сви потребни подаци су доступни путем јавног информисања о актуелностима у пољопривреди и селу (регионалне ТВ емисије, наступи пољопривредника и других еминентних стручних лица) и путем организованих скупова, манифестација и предавања са мештанима. У свему томе доприноси и сарадња са ПССС из Крагујевца.

ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ ПЛАНИРАНИХ МЕРА И ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА

Табела 1. Мере директних плаћања

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ постицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1	Регреси	100.1	3.000.000,00	3.000,00	100	0,00	0,00
	УКУПНО		3.000.000,00				

Табела 2. Мере кредитне подршке

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ постицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
	УКУПНО						

Табела 3. Мере руралног развоја

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1	Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава	101	79.000.000,00	50	0,00	0,00
2	Управљање ризицима	104	8.000.000,00	30	0,00	0,00
	УКУПНО		87.000.000,00			

Табела 4. Посебни подстицаји

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ постицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1	Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју	402	4.000.000,00	1.000.000,00	100	0,00	0,00
	УКУПНО		4.000.000,00				

Табела 5. Мере које нису предвиђене у оквиру мера директних плаћања, мера кредитне подршке, мера руралног развоја и посебних подстицаја

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ постицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
	УКУПНО						

Табела 6. Табеларни приказ планираних финансијских средстава

Буџет	Вредност у РСД
Укупан износ средстава из буџета АП/ЈЛС планираних за реализацију Програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја (без пренетих обавеза)	94.000.000,00
Планирана средства за директна плаћања	3.000.000,00
Планирана средства за кредитну подршку	0,00
Планирана средства за подстицаје мерама руралног развоја	87.000.000,00
Планирана средства за посебне подстицаје	4.000.000,00
Планирана средства за мере које нису предвиђене у оквиру мера директних плаћања, кредитне подршке и у оквиру мера руралног развоја	0,00
Пренете обавезе	0,00

Циљна група и значај промене која се очекује за кориснике: Потенцијални корисници мера подршке су физичка лица, носиоци или чланови пољопривредног газдинства, чије је место становања и производња на територији града Крагујевца, који се налазе у активном статусу. Реализација програма, односно дефинисане мере допринеће: - модернизацији производње и јачању производне конкурентности; повећању продуктивности газдинства; - смањењу производних трошкова; - заштити животне средине; - добробити животиња; - побољшању квалитета пољопривредних производа; - смањити се број производних операција и ангажованих извршилаца. Спровођење предвиђених мера подршке требало би да допринесе повећању дохотка пољопривредних газдинстава и подизању квалитета живота на селу.

Информисање корисника о могућностима које пружа Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја: По добијању сагласности на Предлог програма од стране МПШВ и усвајању на седници Градског већа, Програм се објављује у службеном листу и на званичном сајту Града. Сваку меру подршке из Програма, објављујемо на Огласној табли Управе, као и на сеоским месним канцеларијама. Информације пружамо и преко локалних електронских медија - гостовањем сарадника из Одељења. Информисање потенцијалних корисника врши се и непосредним контактима у просторијама Одељења за пољопривреду рурални развој и робне резерве, као и сталним радом на терену.

Мониторинг и евалуација: Градска управа за развој и инвестиције, Одељење

за пољопривреду, рурални развој и робне резерве, обавља послове на изради предлога Програма и реализацији мере после усвајања истог. Током периода реализације Програма, мониторинг и евалуацију врше све унутрашње јединице у оквиру управе, свака из своје области деловања. Такође, у процесу мониторинга и евалуације учествују и други органи и стручна тела Града. Градско веће усваја годишњи програм, доноси одлуке, правилнике, закључке, решења и расписује јавне позиве и др. Начелник градске управе доноси Решење о усвајању захтева, у складу са Законом о општем управном поступку, и Решење о исплати средстава на текући рачун подносиоца захтева. Комисије и друга радна тела која се формирају у току реализације Програма имају задатак процене потенцијалних корисника мера, контроле наменског коришћења одобрених средстава и процену успешности спроведених мера. Управа за финансије врши контролу документације и законску исправност поднетих захтева, у оквиру своје надлежности. На крају буџетске године, организујемо састанке са корисницима средстава, ради добијања информација о успешности реализованих мера и оствареним резултатима, као и ради добијања података о потребама увођењем нових или мењањем постојећих мера.

ОПИС ПЛАНИРАНИХ МЕРА

2.1. Назив и шифра мере: 100.1 Регреси

2.1.1. Образложење: У складу са Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, јединице локалне самоуправе ("Службени гласник Републике Србије", број 10/13, 142/14, 103/15 и 101/16) могу да утврђују мере које се односе на директна плаћања - регрес за репродуктивни

материјал (вештачко осемењавање крава и јуница). Сточни фонд града Крагујевца чини 14.104 говеда, од чега су око 10.000 краве (Попис пољопривреде, 2012. године). Сточарство је уназад пар година у дубокој кризи, мада је почело да се постепено опоравља, набавком квалитетних грла. Овај опоравак је видљив, нарочито у сектору млекарства. Сточарска производња се углавном одвија на мањим фармама, на којима знатно варира број грла, као последица променљивог и нестабилног тржишта. На територији града Крагујевца преовлађује гајење сименталске расе говеда (65%), следи холштајн са око 25%, мелези око 9%, а на остале расе говеда отпада око 1%. Производне способности грла се значајно разликују у зависности од расе, услова гајења, начина држања, исхране и др. Ова мера се на територији града Крагујевца спроводи од 2005. године. Спровођење ове мере довело је до употребе квалитетнијег репродуктивног материјала, што је имало за последицу повећање производње меса и млека на газдинствима одгајивача и позитивно је утицало на економску добит самог газдинства и руралног становништва уопште.

2.1.2. Циљеви мере: Ова мера има за циљ да се повећа употреба квалитетнијег репродуктивног материјала а самим тим да се повећа производња и побољша квалитет меса и млека. Ова мера такође утиче на смањење трошкова, а самим тим доприноси рентабилнијој сточарској производњи. Такође, ова мера позитивно утиче на развој основних одгајивачких организација на територији града Крагујевца.

2.1.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Веза мере са националним програмом за рурални развој и пољопривреду није применљива.

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
100.1.1	Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање)

2.1.4. Крајњи корисници:

Крајњи корисници су физичка лица-носиоци ПГ која су уписана у РПГ и налазе се у активном статусу и чије је пребивалиште и производња на територији града Крагујевца.

2.1.5. Економска одрживост: За реализацију ове мере није потребно подносити бизнис план нити пројекат о економској одрживости улагања.

2.1.6. Општи критеријуми за кориснике:

Да је подносилац захтева уписан у РПГ - да је газдинство у активном статусу - да се пребивалиште и место производње налази на територији града Крагујевца - да подносилац захтева и чланови газдинства немају неизмирене обавезе према буџету Града - да су краве и јунице за које се подноси захтев уведене у матичну евиденцију грла.

2.1.7. Специфични критеријуми: Да је прво вештачко осемењавање извршено у периоду до 100 дана од тељења грла и - да старост јуница у моменту првог осемењавања не може бити мања од 12 нити већа од 24 месеца - да датум на потврди о извршеном првом вештачком осемењавању крава или јуница не може бити старији од 15. септембра 2025. године.

2.1.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

2.1.9. Критеријуми селекције:

Редни број	Тип критеријума за избор	Да/Не	Бодови
1	Нема	не	0

2.1.10. Интензитет помоћи: Регрес за репродуктивни материјал ће се исплатити на основу износа на признаници о обављеном вештачком осемењавању (100%). Максимални износ регреса по грлу не може бити већи од 3.000.00 динара.

2.1.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Укупан број поднетих захтева
2	Укупан број одобрених захтева
3	Број крава
4	Број јуница
5	Број грла по расама

2.1.12. Административна процедура: Реализација регресирања за репродуктивни материјал се спроводи на следећи начин: По добијању претходне сагласности на Предлог програма од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде (у даљем тексту МПШВ), Градско веће града Крагујевца доноси Програм. Затим се доноси Одлука о расписивању јавног позива ради реализације регреса дела трошкова за прво вештачко осемењавање крава и јуница. Јавни позив се објављује на званичном сајту града Крагујевца, у средствима јавног информисања и на огласним таблама месних канцеларија на сеоском подручју. Подносиоци захтева прилажу фотокопије следећих докумената: 1. Личне карте; 2. Извода из РПГ - подаци о ПГ; 3. Извода из РПГ - животиње; 4. Пасоша за осемењено грло (или потврде о обележавању грла); 5. Потврде о извршеном првом вештачком осемењавању; 6. Потврде Основне одгајивачке организације која треба да садржи поред броја из евиденције уматичених грла (тзв. "НВ број") и податак о задњем тељењу грла, а за јунице поред

НВ броја мајке и број под којим је осемењено грло заведено у Регистар телади. За реализацију ове Одлуке задужује се Градска управа за развој и инвестиције (у даљем тексту Градска управа) - Одељење за пољопривреду, рурални развој и робне резерве (у даљем тексту Одељење), које има задатак да утврди да ли су испуњени сви услови из Јавног позива. Градска Управа и Одељење доноси Решење о усвајању захтева, у складу са Законом о општем управном поступку, затим се исплата врши на основу Решења начелника Градске управе о исплати регреса дела трошкова за прво вештачко осемењавање крава и јуница. Уплата се врши на текуће рачуне подносиоца захтева. Средства се одобравају корисницима који испуњавају напред наведене услове, према редоследу подношења захтева, а реализација се врши до утрошка планираних средстава. Рок за подношење захтева је од дана расписивања јавног позива до 14. новембра 2025. године.

2.2. Назив и шифра мере: 101 Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава

2.2.1. Образложење: Сагледавањем стања на пољопривредним газдинствима, можемо рећи да је неповољна старосна структура, да је производња мешовита - "сваштарење", недостатак радне снаге, да су уситњене производне парцеле, неповољно економско и социјално стање и да као таква газдинства нису у могућности да у потпуности исфинансирају своју производњу, као ни да сами обезбеде сва потребна средства за модернизацију исте. Такође је велики број повратника на сеоско подручје, јер су људи остали без посла и којима је за опстанак, преживљавање и отпочињање нове производње неопходан подстицај. Ово се односи на мала и средња пољопривредна газдинства, тако да је ова мера с циљем да се њима помогне, да се млади задрже на селу, да оснују своју породицу, започну сопствену производњу, као и да они који су се вратили на село ту остану и опстану. Сектор - млеко, Шифра инвестиције 101.1.5. Машине и опрема за припрему сточне хране, за храњење и напајање животиња; Сточарство као грана пољопривреде друга је по важности на територији града Крагујевца, после воћарства. Најзаступљенији су говедарство и овчарство, али важно место заузимају свињарство и живинарство, иако су они заступљени у мањем обиму. На територији Града, осим узгоја мањег броја грла на газдинствима, има газдинстава чије су сточарске фарме у мањој или већој мери савремене, са већим бројем грла и интензивном производњом крмних биљака, тако да ће ова мера допринети поједитијењу и заокруживању процеса производње. Сектор - Воће, винова лоза, поврће (укључујући печурке) и цвеће - Шифра инвестиције 101.4.1. На територији града Крагујевца су повољни климатски и земљишни услови, незагађена природа и тржиште које пружа одличне услове за развој интензивног и профитабилног воћарства. овом мером би увели нов сортимент воћа, који се тражи на Европском тржишту и допринели би подизању нових савремених засада а тиме и повећању површина под воћем. Шифра инвестиција 101.4.2. Интензивна пластеничка производња (опрема за пластенички производњу) је доста развијена на територији Града Крагујевца, тако да овом мером доприносимо масовнијом и квалитетној производњи и повећању исте у затвореном простору, тј. повећању броја пластеника. Машине, уређаји и опрема за наводњавање засада допринеће остварењу већих приноса, квалитетнијим плодовима и мањим губицима због суше. Сектор - остали усеви (житарице, индустријско, ароматично и зачинско биље и др.) Пољопривредна механизација на газдинствима је у просеку старија од 22 године, односно преко 80% механизације у лошем стању, застарело, технички су машине мањег захвата, са релативно већом потрошњом горива и губицима при руковању, што додатно утиче на раст производних трошкова. Овом мером смо

планирали набавку нове тракторске прикључне механизације кроз следеће инвестиције: Шифре инвестиција 101.5.1., 101.5.2.; 101.5.3; 101.5.4; 101.5.5; 101.5.6; 101.5.7 и 101.5.8.

Сектор – пчеларство, Шифра инвестиције 101.6.2. На територији Града пчеларство је јако развијено и годишње се произведе око 350 тона меда, што представља око 10% од укупне произведене количине меда у Србији, тако да наши пчелари спадају у веће произвођаче меда и заузимају значајно место у региону. Ако томе додамо, да се поред меда производе велике количине воска, прополиса, производа на бази меда, произилази да је пчеларство веома значајна грана пољопривреде на територији Града, како по свом физичком обиму, тако и по оствареној добити.

2.2.2. Циљеви мере: Повећање ефикасности, конкурентности и одрживости у раду, побољшање продуктивности и квалитета производа, повећање производних површина на отвореном пољу, повећање обима производње, стабилност дохотка пољопривредних газдинстава, смањење трошкова производње и свим наведеним секторима, унапређење техничко-технолошке опремљености, раст конкурентности уз прилагођавање захтевима домаћег и иностраног тржишта, правремена примена агротехнике, повећање стабилности дохотка пољопривредних газдинстава.

2.2.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Веза мере са националним програмом за рурални развој и пољопривреду је применљива. За ову меру подршке и наведене инвестиције у оквиру ње, вршиће се провера подносиоца захтева и чланова његове породице, како не би дошло до двоструког финансирања од стране надлежног Министарства и локалне самоуправе. Провера ће се вршити кроз базу података, коју ће за сваку инвестицију понаособ водити служба, као и кроз базу података издатих потврда (да нису коришћена средства локалне самоуправе) које су потребне за конкурсе Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде. Подносилац захтева је у обавези да достави потписану изјаву да није остварио средства по истом основу за инвестицију за коју подноси захтев тј. да не сме користити подстицаје по неком другом основу (субвенције, подстицаји, донације), односно да иста инвестиција није предмет другог поступка за коришћење подстицаја.

2.2.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници мере су физичка лица – носиоци ПГ уписани у РПГ, у активном статусу чије је пребивалиште и производња на територији града Крагујевца. За шифре инвестиције 101.6.2 и 101.6.3 мера "Пчеларство", корисници су пчелари, власници кошница, који су регистровали пчелињаке, с тим

да је базни пчелињак лоциран на територији Града.

2.2.5. Економска одрживост: За реализацију ове мере није потребно подносити бизнис план или пројекат о економској одрживости улагања.

2.2.6. Општи критеријуми за кориснике: Да подносилац захтева има пребивалиште и производњу на територији града Крагујевца; да домаћинство нема доспеле неизмирене обавезе према буџету Града, закључно са даном доношења решења; Изјава корисника да није остварио средства за предметну инвестицију и да не сме користити подстицаје по неком другом основу (субвенције, подстицаји, донације), односно да иста инвестиција није предмет другог поступка за коришћење подстицаја; да наменски користи и не отуђи нити да другом лицу на коришћење предметну инвестицију у периоду од три године од дана доношења решења; да добављач и подносилац захтева не представљају повезана лица у смислу закона којима се уређују јавне набавке. Инвестиција 101.4.1, 101.4.2 и 101.4.28 - да је парцела на којој се врши подизање засада воћа, пластеника и система за наводњавање на територији града Крагујевца у власништву подносиоца захтева или члана породице или да је подносилац захтева закупац парцеле у периоду од најмање две године од момента подношења захтева, (Уговор о закупу мора бити оверен код надлежне институције); да је густина садње засада формирана према нормама које је прописало Министарство, саднице морају бити набављене у регистрованим расадницима; Инвестиција:

101.6.2. парцела на којој је стациониран пчелињак мора бити на територији града Крагујевца у власништву подносиоца захтева или члана домаћинства, или да је закупац парцеле на период од најмање 2 године од момента подношења захтева (Уговор оверен код надлежне институције). Да је набављена нова машина, уређај или опрема и да датум на рачуну, фискалном исечку, отпремници и гарантном листу не може бити старији од 1. јануара 2025. године, изузев за инвестицију 101.4.1 за коју датум на наведеним документима не може бити старији од 15. октобра 2025. године. За шифре инвестиција

101.1.1.1. Набавка квалитетних приплодних грла говреда, оваца и коза и 101.2.1. Набавка квалитетних приплодних грла свиња које се користе за производњу меса корисник инвестиције не сме да отуђи и да да на коришћење предметну инвестицију најмање три за јунице, а две године за шиљежад, двиске, козе и назимад. У случају угинућа или принудног клања приложити доказ издат од стране надлежног ветеринара. Предметна инвестиција у року од 3 (2) године може бити предмет ненајављене контроле представника Градске

управе. Уколико се утврди да је предметна инвестиција отуђена или дата на коришћење другом лицу, надлежна управа ће покренути судски поступак за враћање добијених средстава. Старост јуница треба да буде од 12 до 31 месец, а за шиљежад, двиске и козе од 6-18 месеци и за назимад од 7-12 месеци у моменту издавања здравственог уверења за предметна грла и преноса власништва.

2.2.7. Специфични критеријуми: Специфични критеријуми: За сектор воће и поврће – ПГ са прихватљивим инвестицијама до 49.999 евра. За сектор житарица и индустријских усева – ПГ која поседују до 49 ha под житарицама и индустријским усевима. Испуњеност ових услова ће се проверавати на основу уписа површина наведене културе у Регистар пољопривредног газдинства - структура биљне производње, пре доношења Решења о исплати средстава. За кориснике мере подршке за воће и грожђе, (шифра инвестиције 101.4.1) минимална површина не може бити мања од 0,1 ha за јагодасто воће и 0,25 ha за остало воће и грожђе на крају реализације предметне инвестиције за кориснике мера подршке у заштићеном простору, минимална површина пластеника и осталих врста заштићеног простора на крају реализације предметне инвестиције не може бити мања од 0,01 ha. За пчеларе минимални број кошница не може бити мањи од 20 на крају предметне инвестиције. За сектор млека - ПГ која поседују до 29 говеда За сектор меса - ПГ која поседују до 29 говеда, до 199 оваца и коза и до 29 крмача.

2.2.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
101.1.1	Набавка квалитетних приплодних грла млечних раса: говеда, оваца и коза
101.1.3	Опрема за мужу, хлађење и чување млека на фарми, укључујући све елементе, материјале и инсталације
101.1.4	Машине и опрема за руковање и транспорт чврстог, полутечног и течног стајњака (транспортери за стајњак; уређаји за мешање полутечног и течног стајњака; пумпе за пражњење резервоара; сепаратори за полутечни и течни стајњак; машине за пуњење течног стајњака; специјализоване приколице за транспорт чврстог стајњака, укључујући и пратећу опрему за полутечни и течни стајњак)
101.1.6	Сточне ваге, рампе за утовар и истовар и торови за усмеравање и обуздавање животиња
101.1.9	Машине за примарну обраду земљишта
101.1.10	Машине за допунску обраду земљишта
101.1.11	Машине за ђубрење земљишта
101.1.12	Машине за сетву
101.1.13	Машине за заштиту биља
101.1.14	Машине за убирање односно скидање усева
101.1.15	Машине за транспорт
101.2.1	Набавку квалитетних приплодних грла говеда, оваца, коза и свиња које се користе за производњу меса
101.2.3	Машине и опрема за руковање и транспорт чврстог, полутечног и течног стајњака (транспортери за стајњак; уређаји за мешање полутечног и течног стајњака; пумпе за пражњење резервоара; сепаратори за полутечни и течни стајњак; машине за пуњење течног стајњака; специјализована опрема за транспорт чврстог стајњака, полутечног и течног стајњака, резервоари за течни стајњак, специјализоване приколице за транспорт чврстог/полутечног/течног стајњака, са одговарајућом опремом), укључујући и пратећу опрему за полутечни и течни стајњак)
101.2.5	Машине и опрема за складиштење и припрему сточне хране, за храњење и појење животиња (млинови и блендери/мешалице за припрему сточне хране; опрема и дозатори за концентровану сточну храну; екстрактори; транспортери; микс приколице и дозатори за кабасту сточну храну; хранилице; појилице; балери; омотачи бала и комбајни за сточну храну; превртачи сена, итд.)
101.2.6	Сточне ваге, рампе за утовар и истовар и торови за усмеравање и обуздавање животиња
101.2.10	Машине за примарну обраду земљишта
101.2.11	Машине за допунску обраду земљишта
101.2.12	Машине за ђубрење земљишта
101.2.13	Машине за сетву
101.2.14	Машине за заштиту биља
101.2.15	Машине за убирање односно скидање усева
101.2.16	Машине за транспорт
101.2.18	Машине и опрема за наводњавање усева
101.4.1	Подизање нових или обнављање постојећих (крчење и подизање) вишегодишњих засада воћака, хмелја и винове лозе
101.4.2	Подизање и опремање пластеника за производњу поврћа, воћа, цвећа и расадничку производњу
101.4.6	Набавка опреме и уређаја за додатно осветљење и засењивање биљака при производњи у заштићеном простору
101.4.12	Набавка бокс палета за транспорт и складиштење производа
101.4.14	Набавка опреме-линија за бербу, сортирање и калибрирање производа
101.4.19	Машине за примарну обраду земљишта
101.4.20	Машине за допунску обраду земљишта
101.4.21	Машине за ђубрење земљишта
101.4.22	Машине за сетву
101.4.23	Машине за садњу
101.4.24	Машине за заштиту биља

101.4.25	Машине за убирање односно скидање усева
101.4.26	Машине за транспорт
101.4.28	Машине, уређаји и опрема за наводњавање усева
101.5.1	Машине за примарну обраду земљишта
101.5.2	Машине за допунску обраду земљишта
101.5.3	Машине за ђубрење земљишта
101.5.4	Машине за сетву
101.5.5	Машине за садњу
101.5.6	Машине за заштиту биља
101.5.7	Машине за убирање односно скидање усева
101.5.8	Машине за транспорт
101.5.10	Машине и опрема за наводњавање усева
101.6.2	Набавка опреме за пчеларство
101.6.3	Набавка возила и приколица за транспорт пчелињих друштава

2.2.9. Критеријуми селекције:

Редни број	Тип критеријума за избор	Да/Не	Бодови
1		не	0

2.2.10. Интензитет помоћи: Интензитет помоћи је приказан у Табели.

Интензитет помоћи

Сектор	Шифра мере	Назив инвестиције	Интензитет помоћи	Максимум
Млеко	101.1.1	Набавка приплодних грла	50	360000.00
	101.1.3	Опрема за мужу и хлађање млека	50	100000.00
	101.1.4	Машина и опрема за руковање чврстог стајњака	50	100000.00
	101.1.5	Машине за припрему сточне хране	50	100000.00
	101.1.6	Сточне ваге	50	100000.00
Месо	101.2.1	Набавка приплодних грла свиња	50	100000.00
Воће и поврће	101.4.1	Подизање засада воћа и винове лозе	50	100000.00
	101.4.2	подизање пластеника	50	120000.00
	101.4.28	Опрема за наводњавање	50	120000.00
Остали усеви	101.5.1	Машина за примарну обраду земљишта	50	700000.00
	101.5.2	Машина за допунску обраду	50	150000.00
	101.5.3	Машине за ђубрење	50	150000.00
	101.5.4	Машине за сетву	50	150000.00
	101.5.6	Машине за заштиту биља	50	150000.00
	101.5.7	Машине за убирање усева	50	150000.00
	101.5.8	Машине за транспорт	50	150000.00
	101.4.14	Набавка опреме-линија за бербу сортирање и калибрирање производа	50	700000.00
Пчеларство	101.6.2	Набавка опреме за пчеларство	50	80000.00

2.2.11. Индикатори / показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Укупан број поднетих захтева
2	Број захтева које су поднеле жене
3	Укупан број одобрених захтева
4	број набављених машина
5	број машина по врстама
6	Број пластеника
7	Површина пластеника
8	Опрема за пластенике по врстама
9	Укупна наводњавана површина
10	наводњавана површина по културама
11	Укупна површина воћњака
12	Површина воћњака по културама
13	Број кошница
14	Број пчеларске опреме по врстама
15	Број приколица за превоз пчела
16	Опрема за сточарство по врстама
17	Број крава и јуница
18	Број крава и јуница по расама
19	Број двизака, шиљежади и коза по расама
20	Број назимица
21	Број назимади по расама

2.2.12. Административна процедура:

Реализација ове мере се спроводи на следећи начин: По добијању претходне сагласности на Предлог програма од стране МПШВ, Градско веће града Крагујевца, доноси Одлуку о усвајању Програма. Затим се доноси Одлука о расписивању јавног позива ради реализације ових мера. Јавни позив се објављује на званичном сајту града Крагујевца, у средствима јавног информисања и на огласним таблама месних канцеларија на сеоском подручју. Подносиоци захтева прилажу фотокопије следећих докумената: 1. Личне карте; 2. Извода из РПГ - структура биљне производње; 3. Извода из РПГ - подаци о ПГ; 4. Извода из РПГ – животиње (факултативно); 5. Рачуна; 6. Фискалног исечка; 7. Отпремнице; 8. Гарантног листа; 8. Изјаве подносиоца захтева да он или чланови његовог ПГ нису остварили средства по истом основу за исту инвестицију за који подноси захтев тј. да не смеју користити подстицаје по неком другом основу (субвенције, подстицаје, донације), односна да иста инвестиција није предмет другог поступка за коришћење подстицаја (изјава ће бити саставни део захтева). За шифре инвестиција 101.1.1. и

101.2.1 Уколико нема рачуна, фискалног исечка, отпремнице и гарантног листа потребно је приложити купопродајни уговор који мора бити оверен од стране надлежног органа и доказ о преносу средстава на наменски текући рачун. Поред наведеног, потребно приложити копију пасоша и здравствена уверења за предметна грла, извод из централне ветеринарске базе надлежне ветеринарске станице за ХИД (на коме ће се налазити грла) на дан подношења захтева. Купопродајни уговор и копија текућег рачуна мора да гласи на члана пољопривредног газдинства. За мере 101.4.1, 101.4.2 и 101.4.28 - доказ о власништву земљишта (поседовни лист), или уговор о закупу земљишта за период од најмање две године оверен код надлежне институције од момента подношења захтева, на којима се планира подизање новог засада, и које су унете у Извод из Регистра пољопривредног газдинства - структура биљне производње; декларација произвођача садног материјала; уверење о здравственом стању садног материјала, сертификат (факултативно). За мере 101.6.2 и 101.6.3. и Извод из Евиденције о регистрацији пчелињака и пчелињих друштава; Потврда о извршеној пријави стања; Потврда о

активном надзору. За реализацију ове Одлуке задужује се Градска управа за развој и инвестиције - Одељење за пољопривреду, рурални развој и робне резерве, које има задатак, да утврди да ли су испуњени сви услови из Јавног позива. Наведена Градска управа и Одељење доноси Решење о усвајању захтева, у складу са Законом о општем управном поступку, затим се исплата врши на основу Решења начелника Градске управе о исплати подстицаја за наведене мере. Уплата се врши на текуће рачуне носилаца Пољопривредног газдинства. Средства се одобравају корисницима који испуњавају напред наведене услове, према редоследу подношења захтева, а реализација се врши или до утрошка планираних средстава. Рок за подношење захтева је од момента расписивања Јавног позива до 14. новембра 2025. године. За шифре инвестиција 101.4.1. - Подизање нових или обнављање постојећих засада воћа и винове лозе 101.4.2 Подизање пластеника и 101.4.28 Опрема за наводњавање и 101.6.2. – Набавка опреме за пчеларство, рок за подношење захтева је од момента расписивања Јавног позива до 15. јула. 2025. године.

2.3. Назив и шифра мере: 104 Управљање ризицима

2.3.1. Образложење: Шифра инвестиције 104.3 Осигурање усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња - Ову инвестицију град Крагујевац, у свом програму, спроводи од 2007. године и она из године у годину, показује позитиван ефекат у смислу повећања броја корисника и све већег прихватања ове мере као неопходне и реалне потребе за осигурањем, у односу на климатске појаве и друге негативне утицаје на пољопривредну производњу. Како су штете на пољопривредним усевима, плодовима, животињама и другим ресурсима, редован пратилац пољопривредне производње и како велику штету нарочито причињавају елементарне непогоде, које су из године у годину све чешће и разорније, неопходно је подстицати реализацију овог програма. Такође, велику штету на усевима и плодовима, причињава разна дивљач, а ако томе додамо да је и сточни фонд све више подложен болестима и угинућу. Штете већег обима превазилазе могућност санирања од стране произвођача и могу озбиљно да угрозе даљи опстанак газдинства, а тиме и дугорочно одрживи развој пољопривредне производње, с тога је било која висина помоћи од великог значаја.

2.3.2. Циљеви мере: Повраћај дела средстава премије осигурања за усева, плодове и животиње с циљем да се пружи подршка пољопривредним произвођачима да осигурају усева, плодове и животиње чиме се обезбеђује смањење трошкова на газдинству, уколико дође до негативних последица, штета проузрокованих

природним непогодама и другим ванредним догађајима; увођење газдинства у обавезу осигурања; повећање и стабилност дохотка пољопривредних газдинстава.

2.3.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Веза мере са националним програмом за рурални развој и пољопривреду је применљива. И Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде и јединице локалне самоуправе врше надокнаду дела средстава за осигурање усева, плодова и животиња, јер до сада није било условљено да се та средства могу остварити само под једном основу.

2.3.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници су физичка лица носиоци ПГ- уписана у РПГ, и налазе се у активном статусу и чије је пребивалиште и производња на територији града Крагујевца, која су осигурали усева, плодове и животиње и извршили исплату целокупне премије осигурања.

2.3.5. Економска одрживост: За ову меру није применљива

2.3.6. Општи критеријуми за кориснике: Општи критеријум за кориснике је да је подносилац захтева уписан у РПГ и налази се у активном статусу, да има пребивалиште и производњу на територији града Крагујевца; да домаћинство нема неизмирене, доспеле обавезе према буџету града, закључно са даном издавања решења, осигуране површине морају бити уписане у РПГ - структура биљне производње или животиње и да се налазе на територији града.

2.3.7. Специфични критеријуми: Нема специфичних критеријума.

2.3.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
104.3	Осигурање усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња

2.3.9. Критеријуми селекције:

Редни број	Тип критеријума за избор	Да/Не	Бодови
1		не	0

2.3.10. Интензитет помоћи: Интензитет помоћи приказан је у Табели**Интензитет помоћи**

Врста осигурања	Интензитет помоћи	Максимум
усеви	30	40000.00
плодови	30	80000.00
животиње	30	20000.00

2.3.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Укупан број поднетих захтева
2	Укупан број одобрених захтева
3	осигурана површина усева по културама
4	Осигурана површина воћа по културама
5	Број осигураних животиња
6	Број осигураних животиња по врстама и расама

2.3.12. Административна процедура:

Реализација ове мере спроводи се на следећи начин: По добијању решења о давању претходне сагласности на Предлог програма од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Градско веће Града Крагујевца, усваја Програм, а затим се доноси Одлука о расписивању Јавног позива за ову меру (Јавни позив је саставни део одлуке) ради даље реализације ове мере. Јавни позив се објављује на званичном сајту Града, у средствима јавног информисања и на огласним таблама органа града. Уз захтев који се преузима у Одељењу за пољопривреду, рурални развој и робне резерве, подносилац захтева подноси фотокопије следећих докумената: 1. Личне карте подносиоца захтева; 2. Извода из РПГ - структура биљне производње; 3. Извода из Регистра пољопривредних газдинстава - подаци о пољопривредном газдинству; 4. Извода из

Регистра пољопривредних газдинстава - животиње; 5. Полисе осигурања (од осигуравајућег друштва, коју подносилац захтева сам бира); 6. Потврде о извршеном плаћању премије осигурања. Градска управа развој и инвестиције, Одељење за пољопривреду, рурални развој и робне резерве, доноси Решење о усвајању захтева, у складу са Законом о општем управном поступку, затим се исплата средстава врши на наменски рачун носиоца пољопривредног газдинства, на основу Решења начелника Градске управе о исплати средстава. Средства се одобравају корисницима који испуњавају услове из Јавног позива. Захтеви се обрађују према редоследу подношења, а реализација ове мере траје до утрошка планираних средстава. Рок за подношење захтева је од објављивања Јавног позива до 14. новембра 2025. године. Датум на потврди о исплаћеној премији осигурања не

може бити старији од 1. јануара 2025. године.

2.4. Назив и шифра мере: 402 Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју

2.4.1. Образложење: Ову меру Град уводи на основу интересовања које су исказали како индивидуални пољопривредни произвођачи, тако и асоцијације пољопривредних произвођача (удружења, задруге).

2.4.2. Циљеви мере: Финансирање активности на промоцији пољопривредног производа као потенцијала пољопривредног, туристичког, економског и сваког другог развоја, уз усвајање нових знања, технологија, добрих пракси, са циљем подизања конкурентности квалитета производа и услуга на тржишту.

2.4.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Веза мере са националним програмом није применљива.

2.4.4. Крајњи корисници: су физичка лица носиоци ПГ- уписана у РПГ, удружења пољопривредних произвођача и пољопривредне задруге регистрована на територији града Крагујевца.

2.4.5. Економска одрживост: За реализацију ове мере није потребно подносити бизнис план или пројекат о економској одрживости улагања.

2.4.6. Општи критеријуми за кориснике: да је подносилац захтева уписан у РПГ и налази се у активном статусу, да има пребивалиште и производњу на територији града Крагујевца; да домаћинство нема неизмирене, доспеле обавезе према буџету града, закључно са даном издавања решења. За удружења/задруге да су оправдала средства из буџета града одобрена за реализацију других програма.

2.4.7. Специфични критеријуми: Нема специфичних критеријума.

2.4.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
402.1	Информативне активности: сајмови, изложбе, манифестације, студијска путовања

2.4.9. Критеријуми селекције:

Редни број	Тип критеријума за избор	Да/Не	Бодови
1		не	0

2.4.10. Интензитет помоћи: Интензитет помоћи приказан је у Табели.**Интензитет помоћи**

Активности	Интензитет помоћи	Максимум
Сајмови	100%	100000.00
Манифестације	100%	400000.00
Изложбе	100%	200000.00
Едукације	100%	100000.00
Студијска путовања	100%	1000000.00

2.4.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	број манифестација
2	број учесника
3	број учесница
4	број посетилаца

2.4.12. Административна процедура:

Реализација ове мере спроводи се на следећи начин: По добијању решења о давању претходне сагласности на Предлог програма од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Градско веће Града Крагујевца, усваја Програм, а затим се доноси Одлука о расписивању Јавног позива за ову меру (Јавни позив је саставни део одлуке) ради даље реализације ове мере. Јавни позив се објављује на званичном сајту Града, у средствима јавног информисања и на огласним таблама органа града. Уз захтев који се преузима у Одељењу за пољопривреду, рурални развој и робне резерве, подносилац захтева подноси фотокопије следећих докумената: • За РПГ: 1.

Личне карте подносиоца захтева; 2. Текућег рачуна; 3. Потврде о активном статусу у РПГ; 4. Извода из Регистра пољопривредних газдинстава - подаци о пољопривредном газдинставу; 5. Позивно писмо са агендом манифестације • За задруге/удружења: 1. Оснивачки акт или уговор о оснивању; 2. Листа задругара/чланова удружења; 3. Доказ о измиренем обавезама према буџету Града/Републике; 4. Доказ о оправданим средствима одобреним из буџета Града по другим програмима; 5. Лична карта одговорног лица. Градска управа развој и инвестиције формира комисију за разматрање пријава по јавном позиву; На предлог Комисије, начелник Градске управе за развој и инвестиције доноси решење о одобравању средстава. Исплата средстава врши се на текући рачун носиоца газдинства, односно на рачун удружења/задруге на основу Решења начелника Градске управе о

исплати средстава. Средства се одобравају подносиоцима захтева који испуњавају услове из Јавног позива. Захтеви се обрађују према редоследу подношења, а реализација ове мере траје до утрошка планираних средстава. Рок за подношење захтева је од објављивања Јавног позива до 14. новембра 2025. године.

II. ИДЕНТИФИКАЦИОНА КАРТА

Табела: Општи подаци и показатељи

Назив показатеља	Вредност, опис показатеља	Извор податка и година
ОПШТИ ПОДАЦИ		
Административни и географски положај		
Аутономна покрајина	/	рзс*
Регион	Регион Шумадије и Западне Србије	рзс*
Област	Шумадијска област	рзс*
Град или општина	град	рзс*
Површина	835	рзс*
Број насеља	56	рзс*
Број катастарских општина	63	рзс*
Број подручја са отежаним условима рада у пољопривреди (ПОУРП)	6	
Демографски показатељи		
Број становника	179417	рзс**
Број домаћинстава	59344	рзс*
Густина насељености (број становника/површина, km ²)	212	
Промена броја становника 2011:2002 (2011/2002*100 - 100)	146373, 150835	рзс**
- у руралним подручјима АП/ЈЛС	28567	рзс**
Становништво млађе од 15 година (%)	14%	рзс**
Становништво старије од 65 година (%)	19,36%	рзс**
Просечна старост	41,8 м, 42,8 ж	рзс*
Индекс старења	147,39	рзс*
Без школске спреме и са непотпуним основним образовањем (%)	9,96	рзс*
Основно образовање (%)	17,6	рзс*
Средње образовање (%)	54,56	рзс*
Више и високо образовање (%)	17,88	рзс*
Пољопривредно становништво у укупном броју становника (%)	16,9	Процена
Природни услови		
Рељеф (равничарски, брежуљкасти, брдски, планински)	Високо побрђе и планинске области на истоку, средње побрђе и ниски равничарски део	Интерни
Преовлађујући педолошки типови земљишта и бонитетна класа	Смоница, аливијалум, гајњача, подзол, црвеница, смеђа, скелетоидна	Интерни

Клима (умерено-континентална, субпланинска ...)	Умерено-континентална	Интерни
Просечна количина падавина (mm)	550 мм	Интерни
Средња годишња температура (oC)	Средња 11,5, преко 25 0 Ц 92 дана, испод 0 Ц 96 дана, под снегом 34 дана	Интерни
Хидрографија (површинске и подземне воде)	Лепеница, Јасеница, Угљешница	Интерни
Површина под шумом (ha)	28543 ха државна, 59882 ха приватна	рзс*
Површина под шумом у укупној површини АП/ЈЛС (%)	29%	рзс*
Пошумљене површине у претходној години (ha)	*	рзс*
Посечена дрвна маса (m3)	32438 кубика	рзс*
ПОКАЗАТЕЉИ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ		
Стање ресурса		
Укупан број пољопривредних газдинстава:	9555	рзс***
Број регистрованих пољопривредних газдинстава (РПГ):	8786	Управа за трезор
- породична пољопривредна газдинства (%)	99,89	
- правна лица и предузетници (%)	0,11	
Коришћено пољопривредно земљиште - КПЗ (ha)	33786	рзс***
Учешће КПЗ у укупној површини ЈЛС (%)	4,46	
Оранице и баште, воћњаци, виногради, ливаде и пашњаци, остало(18) (ha, %)	21914, 64,86%, 8019 ха, 23,73%; 3264 ха, 9,66; 93, 0,28%; 483ха, 1,43%; 6, 0,47%	рзс***
Жита, индустријско биље, поврће, крмно биље, остало(19) (ha, %)	15062, 68,73%; 38, 0,17%; 86, 0,39%; 149, 0,89%; 6207, 28,32%; 12, 0,05%; 210, 0,96%; 104, 0,47%	рзс***
Просечна величина поседа (КПЗ) по газдинству (ha)	2,6	рзс***
Обухваћеност пољопривредног земљишта комасацијом (ha)	није рађена	Интерни
Обухваћеност земљишта неким видом удруживања (ha)	нема података	Интерни
Број пољопривредних газдинстава која наводњавају КПЗ	325 ПГ 199; 234 ПГ 88; 86 ПГ 107; 4 ПГ 1; 2 ПГ 1; 2 ПГ 0,47%	рзс***
Одводњавана површина КПЗ (ha)	Нема података	Интерни
Наводњавана површина КПЗ (ha)	199	рзс***
Површина пољопривредног земљишта у државној својини на територији АП(20) (ha)	3550	Интерни
Површина пољопривредног земљишта у државној својини која се даје у закуп (ha):	556	Интерни
- физичка лица (%)	99%	Интерни
- правна лица (%)	1%	Интерни
Говеда, свиње, овце и козе, живина, кошнице пчела (број)	14104, 35260; 38765; 277450; 13000; 8472; 611; 23966	рзс***

Трактори, комбајни, прикључне машине (број)	8472; 611; 23966	рзс***
Пољопривредни објекти (број)	4762 ПГ, 4952; 5150 ПГ, 5348; 5246 ПГ 5375; 3493 ПГ, 3640; 25 ПГ 35; 4811 ПГ 5021; 3175 ПГ, 3580; 335 ПГ 424; 2803 ПГ, 3109;	рзс***
чч, сушаре, стакленици и пластеници (број)	30 ПГ, 33; 34 ПГ, 37; 21 ПГ, 21; 774 ПГ 1235;	рзс***
Употреба минералног ђубрива, стајњака и средстава за заштиту биља (ха, број ПГ)	6555 ПГ, 19234; 4696 ПГ, 5,63; 692 ПГ, 14334	рзс***
Број чланова газдинства и стално запослених на газдинству:	4,2	рзс***
(на породичном ПГ: на газдинству правног лица/предузетника) (ха)	*	рзс***
Годишње радне јединице (број)	2880	рзс***
Земљорадничке задруге и удружења пољопривредника (број)	2,6	Интерни
Производња пољопривредних производа(количина):		
- биљна производња (t)	63000 житарице; 18000 поврће; 3300 индустријско биље; 10000 шљиве; 1240 јабуке; 660 крушке; 2100 остало воће	рзс***
- сточарска производња (t, lit, ком.)	7562 месо, 2145 говеђе, 1854 овчије, 80 козије; 646 живинско; 2837 свињско	Интерни
ПОКАЗАТЕЉИ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА		
Рурална инфраструктура		
<i>Саобраћајна инфраструктура</i>		
Дужина путева(km)	440 путеви I и II реда; 31450 локални	рзс*
Поште и телефонски претплатници (број)	32 ПЈ, 67805 прикључке, 3 мобилна оператора	рзс*
<i>Водопривредна инфраструктура</i>		
Домаћинства прикључена на водоводну мрежу (број)	54658	рзс*
Домаћинства прикључена на канализациону мрежу (број)	46471, 78%	рзс*
Укупне испуштене отпадне воде (хиљ.м3)	нема података	рзс*
Пречишћене отпадне воде (хиљ.м3)	1520 л	рзс*
<i>Енергетска инфраструктура</i>		
Производња и снабдевање електричном енергијом (број)	103116	Интерни
<i>Социјална инфраструктура</i>		
Објекти образовне инфраструктуре (број)	17 ОШ; 12СШ; 3 Спец; 6 ВШ, 17 обданишта, 1 институт	рзс*

Број становника на једног лекара	196	рзс*
Број корисника социјалне заштите	*	рзс*

Диверзификација руралне економије		
Запослени у секторима пољопривреде, шумарства и водопривреде (број)	20766 у; 9109 м; 11657 ж	рзс* рзс***
Газдинства која обављају друге профитабилне активности(30) (број)	289	рзс***
Туристи и просечан број ноћења туриста на територији АП/ЈЛС (број)	47358; 87308; 2,4	рзс*
Трансфер знања и информација		
Пољопривредна саветодавна стручна служба (да/не)	Да	Интерни
Пољопривредна газдинства укључена у саветодавни систем (број)	5 пута	ПССС

IV ОБАВЕЗА ОБЈАВЉИВАЊА ПРОГРАМА

Овај Програм објавити у „Службеном листу града Крагујевца“.

**Заменик Градоначелника,
Дејан Ружић, с.р.**